

Ankara'nın bilinen tarihi Paleolitik Çağa kadar uzanmaktadır. Bu döneme ait çeşitli eserlere Gâvurkale, Ergazi, Lodumlu ve Maltepe'de rastlanmıştır. Eti Yokuşu'nda 1937'de Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan ve Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu tarafından idare edilen kazıların raporu Etiyokuşu hafriyatı raporu adıyla 1937'de basılmıştır. Bu raporda Ankara' nın en az M.Ö. 3000 yıllarında iskan edildiği belirtilmektedir. Raporda birinci kısımda graviye içinde elde edilen Paleolitik aletler, ikinci kısımda ise Kalkolitik yerleşim yerinde toplanan keramik ve diğer çeşitli kültür piyesleri ayrıntılı olarak incelenmiş ve envanterleri yayınlanmıştır.

Ankara'nın eskiliği ile ilgili buluntular Anadolu Medeniyetleri Müzesi Çağlar boyu Ankara galerisinde sergilenmektedir. İlk basımı 1950 olan Avram Galanti'ye ait Ankara Tarihi Kitabı II. bölümde buluntular gösterilmektedir. Hititler Dönemi Hititler M.Ö. 2000'de Anadolu'daki ilk siyasi birliktir. Ankara şehir merkezi ve çevresindeki en eski kalıntılar Bronz çağında hüküm sürmüş olan Hatti uygarlığına aittir. Helenistik döneme kadar yazılı belgelerde Ankara hakkında bir bilgi bulunmadığından Hitit dönemi Ankarası hakkındaki bilgilere bu dönemi ve kültürü ortaya koyan Orta Anadolu'daki merkezlerle Ankara çevresindeki aslan ve sfenks tasvirleri aracılığı ile ulaşılmaktadır.

Bilinen Ankara'nın bugünkü şehir sınırları içinde yerleşim olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır. Hitit kenti olan Ankawa'nın bugünkü Ankara olmadığı görüşleri vardır. Alacahöyük Frigler Dönemi Frigya'nın konumu, M.Ö. XII. yüzyıl başlarında Boğazlar üzerinden Anadolu'ya giren deniz kavimlerinin istilasıyla Hitit İmparatorluğunu ortadan kaldırılmıştır. Ankara ve çevresine Frigler egemen olmuşlardır. Friglerin ilk kralı ülkenin başkenti Gordiona adını veren Gordiastır. Tarihçi Arianosa göre Gordias Thelmessoslu (Fethiye) bir kadınla evlenmiş ve Midas adını verdiği bir oğlu olmuştur. Geçmiş dönemlerine ait kesin bilgiler bulunmayan Friglerin en çok bilinen ve meşhur kralı Midasdır. Ancak yapılan bazı araştırmalara göre Frigyalıların bütün krallarına Midas adını verdiği de söylenmektedir.

Gordion şehri, bugünkü Ankara'ya 76 km uzaklıkta bulunan Polatlı ilçesinin sınırları içinde bulunmaktadır. Ankara'nın kurulmasına dair anlatılanlar arasında olan Frigya tradisyonunda, Kral Midas Ankara'nın kurulmasının önderi kabul edilir. İkinci yüzyılın ortalarında yaşamış olan Lidyalı gezgin Pausanias, Galatların Anadolu'ya yerleşmeleri hakkında bilgi verirken, Ankaradan da söz eder. Ankyra kentini Gordiosun oğlu Midasın kurduğunu ve Friglerin bir kenti olduğunu anlatır. Yunanca ve Latince gemi çapası demek olan kentin ismi için açıklama yapma gereğini duyan Pausanias, Midasın bulduğu gemi çapasının, kendi dönemine kadar Jüpiter (Zeus) tapınağında saklandığını söyleyerek kentin isminin arkasındaki anlamı vermeye çalışır.

Gene Pausanias, adı geçen metinde, Midas kaynağı adı ile bilinen ve üzerine öyküler yazılan su kaynağının, Ankyra kentinde olduğunu bildirir ve "İşte Galatlar bu Ankyra kentini aldılar" der. Ankara'daki Frig varlığı bugünkü şehir sınırları içinde Ankara istasyonu civarında, belediye binası yanında, Çankırıkapı'da, Augustus Tapınağı'nın ve Türk Tarih Kurumu binasının temellerinde bulunan kalıntılarla kendini göstermektedir. Anıtkabir ile Atatürk Orman Çiftliği arasında bulunan 20 kadar tümülüs Frig dönemi nekropollerindedir. Lidyalılar Dönemi Croesus'un Lidya haritası, 6ncı yüzyıl M.Ö. Ankara M.Ö. 7. yüzyılda Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes vadilerini kapsayan bölgeye egemen olan ve tarihte para basımını ilk kez gerçekleştiren kavim olarak bilinen Lidya'luların eline geçmiştir. Pers İmparatorluğu Dönemi Pers İmparatorluğu'nun egemenliği, Makedonya kralı Büyük İskender'e yenilmelerine kadar devam etmiştir. Hellenistik Süreç Ankara, Büyük İskender tarafından M. Ö 333 yılında fethedildi, İskender, Gordion şehrinden gelmişti ve kısa bir süre burada ikamet etti. Babil'de ölümünden sonra (M.Ö 323) generalleri arasında bölüşülen imparatorlukta Ankara'ya Antigonus sahip oldu.

Antik zamanda şehrin en büyük genişlemesini yaşadığı Frigya döneminin dışında, bir başka önemli genişleme Ankara'ya gelip şehri Kara Deniz limanları ve Kırım ile kuzey; Asur, Kıbrıs ve Lübnan ile güney; ve Gürcistan, Ermenistan ve Pers İmparatorluğu ile doğu arasında mal ticareti için merkez haline getiren Pontos Yunanlıları zamanında meydana geldi. O zamana kadar şehir (Türkler tarafından biraz değiştirilerek Ankara olarak kullanılmaktadır.) Ankyra (Yunanca'da Çapa anlamına gelmektedir.) ismini almıştı. Galatyalılar dönemi Roma İmparatorluğu döneminde Galatlar'ın başkenti Ancyra M.Ö.278'de Orta Anadolu'nun geri kalan bölümüyle beraber Kelt ırkından Galatyalılar tarafından istila edildi. Bunlar Ankara'yı önde gelen kabilelerinden Tectosagelerin merkezi yaptılar. Diğer kabile merkezleri Trocmilerin merkezi Pessinos (Balhisar) ve Ankara'nın doğusunda Tolstibogiilerin merkezi Tavium idi. Kente o zaman Ankara deniyordu. Kelt unsuru belki de az sayıda, Frig dili konuşan köylüler üzerinde bir savaşı aristokrasiden ibaretti.

Yine de Kelt dili Galatia'da yüzyıllarca konuşulmaya devam etmiştir. M.S.IV.yüzyıl sonlarında Galatya'nın yerlisi olan St.Jerome Ankara çevresinde konuşulan dilin Roma İmparatorluğunun kuzeybatısında (Trier yakınları)konuşulan dile çok benzediğini yazmaktadır. Bu belki de daha eski Frig dili konuşan nüfusun Kelt işgalcilerin dilini benimsediğini göstermektedir. Romalılar Dönemi Ankara Anıtı Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki minyatürü Res gestae Divi Augusti parçaları. Şehir Augustus tarafından 25 BC yılında fethedilmiş ve Roma İmparatorluğu tarafından yönetilmeye başlanmıştır.

Galatyanın Roman eyaletinin başkenti Ankara, büyük ticari öneme sahip bir merkez olma özelliğini de sürdürdü. Ankara aynı zamanda duvarlarında mermere kazınmış Res Gestae Divi Augusti diye bilinen kitabeyi bulduran ve Augustus'un Faaliyetlerinin resmi kayıtlarını içeren Ankara Anıtı (Augustus ve Roma Tapınağı) ile de ünlüdür. Ankara kalıntıları bugün hala değerli yarım kabartmalar, kitabeler ve diğer mimari parçalarla döşelidir. Augustus Ankara'yı Orta Anadolu'nun üç yönetim merkezinden biri yapmaya karar verdi. Daha sonra şehre Frigyalılar ve Gal dili ve Keltçe'ye yakın bir dil konuşan Galatyanlar yerleştirildi.

Ankara Tectosage diye bilinen kabilenin merkeziydi ve Augustus onları geliştirerek imparatorluğuna ana bir merkez haline getirdi. İki diğer Galatyan kabile merkezleri; Yozgat yakınlarındaki Tavium ve Batıda Sivrihisar yakınındaki Pessinus (Balhisar) Roma döneminin oldukça önemli yerleşkeleri olma durumlarını sürdürdüler fakat Ankara büyük bir metropol haline geldi. Roma İmparatorluğunun iyi zamanlarında Ankara'da 200,000 kişi yaşadığı tahmin edilmektedir ve bu sayı Roma İmparatorluğunun düşüşünden onikinci yüzyılın başlarına kadar olan zamandan çok daha fazladır. Küçük bir nehir olan Ankara Çayı Roma şehirlerinin içerisinde doğru akmaktadır.

Şimdi nehir çevrilmiş durumdadır fakat Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde eski kentlerin kuzey sınırlarını belirlemekteydi. Çankaya, şimdiki şehir merkezinin güneyinde görkemli tepelerin kenarında Roma şehirlerinin dışında bulunmaktaydı ve muhtemelen yazlık dinlenme yerleri olarak kullanılmaktaydı. 19. yüzyılda En az bir Roma villası veya köşkünün kalıntıları günümüzde Çankaya Köşkünün çok fazla uzağında olmayan bir yerde bulunmaktaydı. Roma şehri batıda tren İstasyonu ve Gençlik Parkının olduğu alana, tepelerin güneyinden doğru da şu anda Hacettepe Üniversitesinin kapladığı bölgenin aşağısına doğru uzanmaktaydı.

Ankara, tüm ölçütlerde büyüeyebilen ve diğer Roma kentleri olan Gaul veya Britanya'dan daha geniş bir şehirdi. Gotlar ve Arapların Seferleri Ankara'nın önemi kuzey Anadolu'daki yolların kuzeyden güneye ve doğudan batıya uzanarak bir kavşak noktası oluşturmasına dayanmaktadır. Büyük İmparatorluk yolları Ankara'dan geçerek doğuya doğru uzanıyordu ve imparatorların ve ordularının başarıları bu yoldan geçmekteydi. Maalesef ki bu yollar yalnızca Roma büyük şehirlerini bağlamakla kalmamış, aynı zamanda işgalciler için de kullanışlı bir güzergah olmuşlardır. 3. yüzyılın ikinci yarısında, Ankara batıdan gelen Gotların önlenemez başarılarıyla istila edildi (Kapadokya'nın kalbine girerek esirler almışlar ve şehri talan etmişlerdir) ve daha sonra da Araplar geldi.

10 yıllık bir dönemde şehir antik dünyanın en görkemli kraliçelerinden birinin batı ileri karakollarından biri haline gelmişti. Suriye çöllerinden gelen Palmiralı

Arap imparatoriçesi Zenobia Roma imparatorluğu içindeki zayıflık ve kargaşadan faydalandığı bir dönemde avantajı eline alarak kendine burada kısa ömürlü bir devlet kurmuştur. Geç Roma Süreci Şehir 272 yılında İmparator Aurelian kontrolündeki Roma İmparatorluğuna tekrar bağlandı. Diocletian (284-305) tarafından çoklu (dörde kadar) yöneticilerin bulunduğu bir sistem olan tetrarşi yürürlüğe sokuldu ve önemli bir program olan yeniden yapılanma ve Ankara'nın batısına Germe ve Dorylaeum (şimdiki Eskişehir) doğru yol yapım çalışmalarına girişildi. Altınçağında Roma Ankarası büyük bir pazar ve ticaret merkezi olmasının yanında aynı zamanda büyük yönetim sarayları ve ofisleri olan şehrin resmi önemli kurallarının bulunduğu Praetoriumları barındıran büyük bir yönetim merkezi olarak da görev yapmaktaydı.

3.yüzyıl boyunca Ankara'da yaşam, tıpkı diğer Anadolu şehirlerinde olduğu gibi askeri olarak işgal girişimlerine karşı koyma ve şehrin ayakta durmasını sağlamaya yönelikti. Ankara'nın tarihi Bronz Çağ'da Hitit medeniyetine kadar götürülebilir ve sonra sırasıyla milattan önce 2.milenyumda Hititler, M.Ö 10.yüzyılda Frigyalılar, daha sonrasındaysa Lidya, Persler, Makedonya, Galatya, Romalılar, Bizanslar, Selçuklular ve Osmanlıların hakimiyetine girmiştir.

M.S. 280'de biliyoruz ki güney Anadolu'dan bir mısır tüccarı olan Philumenos ve Eustathius yakalanmışlar ve Ankara'da şehit edilmişlerdir. Diğer Roma şehirlerinde olduğu gibi, Diocletian devri Hristiyanlar üzerindeki baskının doruk noktasına ulaştığı dönemi göstermektedir. 303 yılında, Ankara İmparator yardımcısı Diocletian ve onun vekili Galerius'un Hristiyan karşıtı zulümlere giriştiği şehirlerden biriydi. Ankara'daki ilk hedefleri ismi Clement olan kentin 38 yaşındaki piskoposuydu. Clement yaşamında, önce Romaya getirilmiş sonra oradan geri yollanmıştır ve o,kardeşi ve birçok yandaşı ölüme yollanmadan önce birçok sorgu ve cefaya katlanmak zorunda bırakılmışlardır. St. Clement kilisesinin kalıntıları bugün Ulus Meydanındaki Işıklar Caddesinde bulunabilir.

Büyük ihtimalle Clement'in buralara gömüldüğü düşünülmektedir. Dört yıl sonra şehrin Plato isimli doktoru ve kardeşi Antiochus Galerius tarafından şehit edilmişlerdir. Sonradan Theodotus'a aziz olarak saygı gösterilmiştir. Fakat zulümler başarısız olmuştur ve 314'te Ankara zulümler sonrası Hristiyan kilisesinin yeniden yapılanmasında dini hükümlerin belirlendiği kilisenin önemli bir merkezi olmuştur ve asıl olarak buraya 'lapsi'— denilen baskı süresince teslim olmuş ve paganizmi benimsemiş olan Hristiyanlar yerleşmişlerdir. 4. yüzyıl boyunca Galatya'nın Asyadaki resmi başkentinde üç meclis toplanmıştır. İlki bir ortodoks genel kilise meclisi 314 yılında toplandı onların 25 disiplin kanunları Pişmanlık Ayinleri yönetiminin o zamandaki en önemli belgelerinden birini meydana getirmiştir.

Onlardan dokuz tanesi lapsilerin barışlarıyla ilgili durumla alakalı, diğerleri ise evlilik, kilisenin özelliklerine yabancılaşma vb. konuları içermekteydi. Clement zamanında Ankara'da Paganizm dini sendelemeye uğrasa da hala en yaygın inanç olma özelliğini sürdürmekteydi. Yirmi yıl sonra, Hristiyanlık ve tektanrıcılık onun yerini almış oldu. Ankara birdenbire günlük yaşamı keşişler, papazlar ve din kavgalarının sardığı bir Hristiyan şehrine dönmüştü. Şehir meclisi ve senatosu piskoposlara yerel temsilcilik görevi vermişlerdir. 4. yüzyılın ortaları boyunca Ankara Hristiyanlığın doğasındaki karmaşık din kavgaları ve onun bir türü olan Aryanizm'in doğuşuna bağlı tartışmalarla sarılmıştır. 358'de kilise meclisi Ankara Kralının yönettiği Yarı-Aryan bir meclisti.

Bu meclis Aryan Blasfemilerini mahkum etmişti çünkü onların kafir öğretileri İsa kavramı herşeyiyle Tanrısal olanlara benzer gibi görünmekte fakat gerçekte tamamen farklıydılar. 362-363 yıllarında, İmparator Mürtet Julian Persler ve Hristiyanlara karşı çıktığı talihsiz sefer dönüşünde Ankara'dan geçti ve çeşitli kutsal kişilere eziyetlerde bulundu. Ankara Kalesinin duvarlarının iç tarafının doğu yönüne hala görülebilen, üzerinde Julian'a ithafen 'İngiliz Okyanusundan barbar kavimlere kadar tüm dünyanın hakimi' yazılı bir kitabe bulunan taştan bir heykel inşa ettirdi. 362 yılında imparatorun şehri ziyareti onuruna dikilen Julian Anıtı bugün hala ayaktadır. 375'de , Aryan keşişleri Ankara'da toplandı ve aralarında St. Gregory'nin de bulunduğu birçok keşişi azlettiler. Modern Ankara batıda, Asya bölgesindeki Galatya eyaletinin Roman Katolik yardımcı piskopos'u olan Laodicea'nın unvanı olan Angora olarak bilinmektedir.

Bizans Süreci 4. yüzyılın ortalarında Ankara, imparatorluğun tatil mekanı haline geldi. Constantinople Doğu Roma'nın merkezi olduktan sonra imparatorlar, 4. ve 5. yüzyıllarda dinlenmek üzere İstanbul Boğazı'nın nemli havası yerine, Ankara'nın daha kuru dağlık atmosferini tercih etmişlerdir. II. Theodosius (408-450) yazları sarayını Ankara'ya taşımaktadır. Ankara'da çıkarılan kanunlar, onun orada geçirdiği zamanları kanıtlamaktadır. Şehrin askeri, özellikle de lojistik önemi uzun Bizans devri boyunca sürdü. Ankara 6.yüzyıldan sonra birçok kez türlü Arap ordularının eline geçse de, 11. yüzyılın sonuna kadar Bizans İmparatorluğu'nun önemli bir yanyolu olmayı sürdürmüştür.

Selçuklu ve Osmanlı Dönemi

Selçuklu ve Osmanlı Süreci 1071 yılında, Selçuklu Sultan'ı Alparslan Malazgirt zaferiyle Türklere Anadolunun kapılarını açmıştır. Daha sonra 1073'te önemli bir askeri geçiş güzergahı olan ve doğal kaynaklara sahip olan Ankara'yı ülkesine eklemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci sultanı Orhan Bey, 1356 yılında şehri fethetti. Diğer bir Türk asıllı kumandan olan Timur 1402 yılında

Ankara Savaşında Osmanlıları yenerek şehrin hakimiyetini ele geçirdi fakat 1403'te Ankara tekrar Osmanlı Devleti'nin kontrolü altına girmiştir.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmasıyla, Osmanlı başkenti İstanbul ve Anadolu'nun büyük bir kısmı İtilaf Devletleri tarafından istila edildi ve Türklere merkez Asya Bölgesinde çok küçük bir alan bırakarak buraları İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan kendi aralarında paylaşmak istediler. Buna cevaben, Türk Milli Mücadelesi'nin lideri Kemal Atatürk, 1920'de Ankara'da direniş hareketinin başlangıcını resmi olarak ilan etti. (Bkz. Sèvr Antlaşması ve Kurtuluş Savaşı). Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra, Türk Milleti 29 Ekim 1923'te cumhuriyeti ilan ederek Osmanlı Devleti yerine Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Bundan birkaç gün önce 13 Ekim 1923'te Ankara İstanbul'un yerine Türkiye'nin yeni başkenti olarak ilan edilmiştir. Ankara ve Türkiye Cumhuriyeti 1924'te hazırlanan imar planı 1932'de hazırlanan, Jansen Planı olarak ta bilinen imar planı Ankara yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olduktan sonra, yeni gelişmeler şehri eski bölümlerin olduğu Ulus ve yeni kısmı olan Yenışehir olmak üzere böldü.

Roma, Bizans ve Osmanlı tarihini anımsatan eski yapılar ve darca uzanan sokaklar eski bölümü temsil etmekteydi. Yeni kısım ise şimdiki Kızılay civarında olan bölüm, geniş caddeleri, otelleri, tiyatroları, alışveriş merkezleri ve yüksek binalarıyla daha modern görünüme sahip bir şehir yapısına sahipti. Hükümet binaları ve yabancı elçilikler ayrıca bu yeni kısımda bulunmaktaydı. Ankara başkent olmadan büyük şehir merkezine sahip dünyanın en eski başkentlerinden biridir, Londra, Paris veya Madrid; hatta İstanbul'dan daha eski bir geçmişi vardır. Şimdiki İstanbul, o zamanlar Bizans'ın Roma eyalet şehirlerinden biri olmakla birlikte, 324 yılında Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti haline gelmişken, Ankara hala Türkiye'nin kuzey yarısının çoğuna hakim önemli bir yönetim merkezi olma konumundaydı.

Cumhuriyet Sonrası

1923'te Türkiye Cumhuriyetinin başkenti olan Ankara, hızla gelişti. Eski semtlerdeki boş yerler yapılarla dolarken, yeni semtler de kuruldu. Bataklıklar kurutulurak sıtma tehlikesi ortadan kaldırıldı. Kentin su gereksinimini karşılamak için Çubuk barajı yapıldı. Cadde kenarları, eski yangın yerleri, parklar ağaçlandırılarak kentin görünüşü değiştirildi. 1926'da yapılan sayım denemesinde 57.800 olarak saptanan nüfus, 1927 genel nüfus sayımında 74.553'e yükseldi. 1945'te 200.000'i aştı. Nüfustaki bu artış kentin alanını da genişletti ve kuruluş yıllarında kalenin bulunduğu tepede yer alan, XIX.yy'da bir surla kuşatılan kent, ovaya yayılıp, ovayı sınırlayan karşı tepelere ulaştı. Devlet merkezi olması nedeniyle aşırı nüfus yığılmasının sonucu, kent çevresi de hızla

gecekondularla doldu. Günümüzde Ankara kenti eski yerleşme alanını her yönden aşmış ve geniş bir alana yayılmıştır. Eski kesimi iki bölümden oluşur. Hisar tepesinde yer alan Kaleiçi; bu tepenin ortasından ovaya doğru yayılan ve günümüzde ortadan kalkmış bulunan ova surları içindeki mahalleler. Eski Ankara'da son yıllarda açılan caddeler boyunca dizilmiş çok katlı yapılar ve alanlar bulunmasına karşılık, küçük kerpiç yapıları evlerin yer aldığı dar ve dolambaçlı yollara da rastlanır. Tarihsel yapılar da kentin bu eski kesiminde yer alır. (Augustus tapınağı; Roma hamamı kalıntıları; Osmanlı döneminden kalma camiler) Ankara kalesi, tepenin yüksek bölümünü kaplayan bir iç kale ile çevresini kuşatan dış kaleden oluşur. Dış ve iç kale surları arasındaki alan ile iç kalenin kuşattığı alan, dar sokaklar boyunca dizilmiş eski evlerle kaplıdır. Ankara'ya özel bir görünüm kazandıran bu evler, kurulan ahşap iskelet boşlukların kerpiçle doldurulmasıyla yapılmıştır; duvarları, kireçle badanalıdır. Ama son yıllarda bunların çoğu yıkılmış, kale dışındaki mahalleler hızla gelişmiş, genişletilen ya da yeni açılan yollar ve alanlar boyunca çok katlı yapılar yükselmiştir. Cumhuriyetten önce yalnızca Kaletepe çevresinde yayılan Ankara, cumhuriyetle birlikte gelişmeye başladı. O zamanlar kentin iş merkezini oluşturan günümüzün Ulus alanına açılan caddeler boyunca, yeni yapılar kuruldu. 1930-1940 arasındaki dönem, Ankara'nın genişleme dönemi oldu. H.Jansen'in yaptığı plana göre kent Kaletepe çevresinde yeşil şeridin dışına taşı. Ankara'nın kale dışındaki mahalleleri, caddeler açılarak genişletilirken, güneyde de Yenışehir kuruldu. Kent kısa sürede Cebeci ve Maltepe yönünde genişledi. Çankaya'ya doğru uzanan kesimlerde ise bakanlıklar ve elçilikler yer aldı. 1940'ta yapılan sayımda nüfusu 157.000 olan kentin gelişmesi, İkinci Dünya savaşının bunalımlı yıllarında yavaşladıysa da kentin çevresinde ikinci bir şerit Gazi Eğitim Enstitüsü, Atatürk Orman Çiftliği, Harp Okulu üstünden Dikmen ve Çankaya'ya uzanan bu ikinci şerit üstünde sonradan Anıtkabir yapıldı 1950'de nüfusu 288.000'e yükselen Ankara'da iş merkezi Ulus'tan Yenışehir'e kayarken kent, Maltepe yönünde genişledi ve Bahçelievler'in ilk bölümleri kuruldu.

Ankara 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren önemli gelişmeler kaydetmiştir. Ekonomide liberalleşme ve dışa açılmanın doğal bir sonucu olarak, memur ve bürokrat kenti olarak nitelendirilen Ankara hızla sanayileşme sürecine girmiştir. Bugün Ankara'da üçüncüsü kuruluş aşamasında olan üç Organize Sanayi Bölgesine sahiptir. Ankara'da ayrıca, Ostim, İvedik ve Siteler gibi küçük sanayinin yer aldığı önemli bölgeler bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Ankara'nın hemen hemen tüm ilçelerinde küçük sanayi siteleri mevcuttur.

Ankara, tüm bu özelliklerinin yanı sıra, 12 üniversiteye sahiptir. Bu açıdan önemli bir eğitim ve bilim kentidir. Kültür ve sanat alanında da önemli sayıda sanatçıyı barındıran kentte, sinema ve tiyatro salonları ile çok sayıda müze de yer almaktadır.

Ankara'nın nüfus gelişimi de tarihi ile paralellik göstermektedir. Ankara'nın bilinen ilk resmi nüfusu, 1927 yılı nüfus sayımında belirlenmiştir. Buna göre 1927 yılında Ankara'nın toplam nüfusu 404.581 kişi olarak belirlenmiştir. Sayım yıllarına göre Ankara'nın nüfus artış yıllar itibariyle şöyle gerçekleşmiştir:

1927 404.581, **1940** 620.965, **1950** 819.693, **1960** 1.321.380, **1970** 2.041.658, **1980** 2.854.689, **1985** 3.306.327, **1990** 3.236.378, **1997** 3.631.612, **2000** 4.007.860

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre yapılan hesaplamalarda Ankara'nın nüfusu 2008 yılında 4.5 milyonu aşmıştır. 2007 yılında 4 milyon 466 bin 756 kişinin yaşadığı başkent nüfusu, 2008 yılı içerisinde 82 bin 183 kişi artarak 4 milyon 548 bin 939'a yükselmiştir. Buna göre Türkiye nüfusunun yüzde 6.4'ü Ankara'da yaşıyor. Türkiye'nin nüfus bakımından 2. büyük kenti olan Ankara'da, merkez ve ilçelerin merkezlerinde 4 milyon 395 bin 888 kişi, belde ve köylerde ise 153 bin 51 kişi yaşamaktadır.

Ankara'nın İlçeleri

AKYURT

Tarihi M.Ö III bin yılına dayanan Akyurt'un tarihi günümüzden 5 bin yıl öncesine dayanmaktadır.

İlçenin ekonomisi Tarım ve Hayvancılığa dayanmaktadır. 1995 yılından itibaren ilçe ekonomisi hayvancılıktan daha çok sanayiye kaymıştır. Tarım da büyük ölçüde makineleşmiştir. Hava alanına yakın olması nedeniyle; Elektronik, Gıda, Lojistik, Tekstil, Otomotiv, Elektrik, Mobilya sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar ilçede faaliyet göstermektedir. Sanayi tesislerinin çokluğu nedeniyle gündüz nüfusu 50 bin i aşan ilçede irili ufaklı 300'e yakın sanayi kuruluşu yer almaktadır. Ülker, ASELSAN, M.A.N, CASA, Yakupoğlu, Nabay, Nurus gibi firmalar yatırımlarının büyük bir kısmını ilçeye yapmışlardır. Ankara'ya yakınlığı ve ulaşım kolaylığı nedeniyle yatırımlarını Akyurt'a yapan tesisler; ilçede yaşayan binlerce kişinin istihdamına ve ilçenin gelişimine önemli katkılar sağlamışlardır. Bu firmaların yurt dışına yaptıkları yüz milyonlarca dolarlık ihracat sebebiyle yaklaşık 30 bin kişilik istihdam sağlamasıyla beraber ülke ekonomisine de önemli katkılar sağlamaktadır.

Uluslararası Esenboğa Havalimanının ilçede bulunması, gelecekte planlanan yolcu kapasitesinin 10 Milyon'a çıkarılması sonucu Akyurt-Esenboğa, Esenboğa-Ankara arası bölünmüş yol çalışmaları da tamamlanmıştır, bu sayede Akyurt Başkent'in en gözde ilçelerinden biri olacaktır.

İlçede uluslararası alanda faaliyet gösterecek bir fuar alanı yapılması planlanmaktadır. Yapılacak olan fuar alanı bu alanda dünyanın en büyük merkezlerinden birisi olacaktır.

ALTINDAĞ

Altındağ'ın (Eski Ankara'nın) tarihi, Kale'nin tarihiyle özdeş sayılır, bilinen tarihi paleolitik çağlara kadar uzanıyor. Ancak en aydınlatıcı bulgular Hititler'den öteye gitmiyor. M.Ö. 4000-1200 yıllarına denk gelen Hititler döneminde Ankara Kalesi'nin İçkale bölümünün yerleşime açık olduğu biliniyor.

Osmanlı döneminde, önce Büyük Anadolu Eyaleti'nin merkezi, sonra da sancak merkezi olan Ankara'da sof yapımı, debbağlık ve kundura üretimi oldukça gelişir, ticaretin gelişmesiyle birlikte birçok han ve bedesten inşa edilir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla başkent olan Ankara, sahip olduğu tarihi mirasın üzerine inşa edilerek bu günkü görünümüne ulaşır. İlk yerleşim merkezi olmaya başladığı yıllardan itibaren Ankara, Altındağ bölgesinde kurulur ve gelişir. Kalesi, camileri, hanları, hamamları ve evleriyle kale ve civarında yerleşilmiş bir Anadolu kasabasıdır Ankara.

Altındağ dünyanın en önemli uygarlık müzelerinden olan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni de içinde barındırıyor. Ayrıca Kurtuluş, Cumhuriyet, Etnografya, Gar gibi diğer önemli müzeler de Altındağ sınırları içinde yer alır. Cumhuriyeti kuran ilk meclis ve Cumhuriyet'in simgesi Zafer Anıtı Altındağ'ın merkezi Ulus'tadır.

Yüzyıllardır ayakta kalan 30'a yakın Selçuklu ve Osmanlı dönemi camisi de tüm ihtişamlarıyla kenti süslemeyi sürdürüyor. Sulu Han ticaretiyle, Çengel Han sanayi müzesiyle, Pirinç Han ise kültür ve sanat merkezi olarak Altındağ'a hayat veriyor; Roma Hamamı, Augustus Tapınağı, Julianus Sütunu sizleri Roma ve Bizans İmparatorluklarına doğru mistik bir geziye çıkarmak için bekliyor.

Ankara'ya gelen yerli ve yabancı gezginlerin görmeden gidemeyeceği bir yer Altındağ. Kale'ye çıkılır ve Ankara tümüyle kuşbakışı seyredilir. Kültürel ve tarihsel zenginlikleriyle, camileri, kiliseleri ve havrasıyla Altındağ, Anadolu mozağının en zengin örneklerindedir.

AYAŞ

Arkeolojik kazılardan ve M.T.A. tarafından yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır ki; Ayaş'ta tarihi devirler MÖ.2000 yıllarında Hititler ile başlamaktadır. Kazılar ve incelemeler sonucunda bulunan küp mezarlar, Hitit,

Frig ve Helenistik devirlere ait seramikler, Çivi yazıları ve Hiyeroglifler bunun bir göstergesidir. Roma ve Bizans devirlerine ait paralar, Roma seramikleri, tarihi Roma hamamı Ayaş'ın tarihi zenginliğini bize anlatmaktadır.

1071 Malazgirt savaşı sonrası Oğuz Türklerinin Ayaş oymağı ilçeye yerleşmiş ve parlak, aydınlık gece anlamına gelen AYAŞ ilçeye ismini vermiştir. Selçuklu döneminde ilçede inşa edilen kale ve kaplıca bin yıldan beridir insanlığa şifa dağıtmaktadır. Doğu ve batı ülkelerini birbirine bağlayan tarihi İpek yolu üzerinde bulunan Ayaş birçok medeniyete beşiklik etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de önemini yitirmeden günümüze gelmiş tarihi bir dokuya sahiptir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesine hanları, hamamları, çeşmeleri, camileri, bağ ve bahçeleri ile konu olmuştur.

Ankara'ya ismini veren Ankara keçisi diye adlandırılan Tiftik Keçici üretimi, yetiştirilmesi bakımından Ayaş'ın yeri önemlidir. Tiftik keçisi, tiftik üretimi ve dokumacılığa bağlı olarak ev ve el sanatları gelişmiştir. İlçe tarihinin eski olması nedeniyle çorapçılık, halı dokumacılığı, el dokumacılığı unutulmadan günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca İlçede besi ve süt hayvancılığı da bir hayli yaygındır.

Ayaş ilçesinde 2000 yılından itibaren organik tarıma dayalı faaliyetler hız kazanmış olup; bugün ilçemizdeki tarımsal faaliyetlerin tamamı organik tarım sistemi ile yapılmaktadır. İlçede iklime uyan bütün sebze ve meyveler yetiştirilmekte fakat, pazarlarda aranılan Ayaş Domatesi ve Ayaş Dutu üretimi ön planda tutulmaktadır. Ayaş Domatesi kalitesi, lezzeti bakımından Ülke pazarında büyük rağbet görmektedir. Ayaş Dut'u olarak anılan dut ve kiraz tamamen organik tarımla yetiştirilmekte Başkent Ankara ve çevresinin yüzde 85'e yakın kısmı ilçeden karşılanmaktadır.

BALA

Bala İlçesi, kuzeyden Ankara ili ve Elmadağ ilçesi, doğudan Kırıkkale Karakeçili ilçesi, güneyden Şereflikoçhisar ilçesi, batıdan Gölbaşı ilçesi ile çevrilidir. Bala, Ankara ilinin yüksek yaylarından birisi olan Kartal Yaylası üzerine kurulmuştur. 700 metreden başlayan bu yayla 1350 metreye kadar yükselir. Geniş ovası olmayan ilçenin arazisi genellikle dalgalıdır.

Yüzölçümü 2060 Km² olan Bala, Ankara'ya 69 km asfalt yol ile bağlıdır.

İlçe ekonomisi ve ticaretini hububat, hayvancılık ve hayvan mahsulleri teşkil eder. Bala İlçesi Ankara ilinin tarımsal potansiyeli açısından ikinci sırada yer alan bir ilçedir. Toplam arazi varlığı 2 milyon 450 bin dekadır.

Ankara'nın güneyinde yer alan Bala ilçesi sınırlarındaki, ilçeye 35 km uzaklıktaki Beynam Ormanları, Balâ ilçesinin olduğu kadar Ankara'nın da önemli mesire yerlerindedir. Burası genellikle çam ormanlarıyla kaplıdır..

Bala'da buğdayın dekara ortalama verimi 200 (Kg./Da.) kg'dır. Bala'da son yıllarda kültür ırkı hayvancılığına ağırlık verilmektedir. Bala'da arpa, buğday, pancar, kavun-karpuz, vb. ekimi yapılır.

BEYPAZARI

Beypazarı ilçesinde ekonomi; tarım, ticaret, hayvancılık, sanayi ve el sanatlarına dayanmaktadır. Tarihte Beypazarı, bütün çevre kasaba ve köylerin alışveriş için geldikleri ve Ankara esnafının mal alıp sattığı bir ticaret merkezi durumundaydı. Bu önemli ticaret merkezi; Ankara'nın başkent oluşu, Eskişehir bağlantı yolunun kullanılmaması ve Beypazarı'ndan geçen Ankara-İstanbul yolunun Kızılcahamam'a yönlendirilmesi sonucunda eski önemini yitirmiştir.

Son yıllarda ilçe nüfusunun artması, küçük esnaf ve sanayinin kalkınması, tavukçuluk, sebzeçilik, arıcılık, sütçülük ve ticaretteki canlanma ve gelişimle birlikte gözle görülür bir ilerleme olmuştur. İlçe nüfusunun % 67'si tarımla uğraşmaktadır. Modern tarım araç ve teknikleri sayesinde daha fazla ürün alınmaya başlanmıştır. Küçük sanayi ve el sanatları da halkın geçim kaynağı haline gelmeye başlamıştır.

Tarım alanlarının % 67'si kıraç % 13'ü suludur. Kıraç alanın 2/3'si her yıl ekilmekte, 1/3'i ise nadasa bırakılmaktadır. Sulu alanlarda yılda 2, bazı durumlarda 3 mahsul alınmaktadır. Nadasın, kapalı nadas haline dönüştürülmesi için çalışmalar devam etmektedir. Üretimde kullanılan kimyasal gübre miktarı her geçen yıl artarak; 1992 yılında 1.196.250 ton gübre kullanılmıştır. Zirai mücadele için 12 ton ilaç kullanılmıştır. Köylülerimizin kalkınması ve üretiminin değerlendirilmesi amacıyla ilçe sınırları içerisinde 6 adet Tarım Kredi, 3 adet Köy Kalkındırma Kooperatifi kurulmuştur. Tabloda görüleceği gibi tarla arazisinin büyük kısmında sebzeçilik yapılmaktadır. Sebzeçilikte ilk sırayı havuç almaktadır. Son yıllarda İlçe Tarım Müdürlüğü'nün kontrolünde kullanılan zirai ilaç ve gübreler sonucunda üretim büyük miktarda artmış; Beypazarı, havuç üretiminde Türkiye genelinde söz sahibi olmuştur.

Çeltik, ıspanak, turp ve soğan da ilçenin gözde tarım ürünlerindedir. Meyve olarak armut, elma, kavun ve karpuz bolca yetiştirilmektedir. Kırbaşı ve köylerinde; hububat, Aladağ, Kırmir, İlhan ve Süveri Çayları vadilerinde yeraltı suyu kaynakları zengin olduğundan çeltik ve sebze üretimi yapılmaktadır. Karaşar Bucağı dağlık olduğundan mera arazisi olarak kullanılmaktadır. Merkez ilçe ve köylerde daha çok havuç, ıspanak, turp ekilir.

Büyük bir bölümü dağlık bölgelerde bulunan geniş meralara sahip köyler,Beypazarı'nı önemli bir hayvancılık merkezi haline getirmiştir. Özellikle tavukçuluk, arıcılık, Ankara Keçisi ve koyunculuk ve sığırcılık büyük oranda artmıştır. İlçe ve köylerinde sığır ıslah çalışmaları genel olarak suni tohumlama yöntemiyle yapılmaktadır. Beypazarı, kaliteli tiftik veren Ankara Keçisi ile ün yapmıştır. Kaliteli tiftik keçisinden sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için İlçe Tarım Müdürlüğü teke deposunda 95 adet damızlık teke beslenmektedir. Son yıllarda Dünya Bankası'nın yardımı ile kültür ırkı süt ineği temin edilmiş ve çoğaltılmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir. Bu projeye; süt üretiminde ve süt ürünlerinde artış görülmüştür.

Beypazarı ilçesinin sanayisi çevre ilçelere oranla daha gelişmiş durumdadır. 1992 yılında Türkiye'de ilk 500 sanayi kuruluşu arasında yer alan Beypi (Beypazarı Tarımsal Üretim Sanayi ve Ticaret A.Ş.) ilçenin en büyük kuruluşlarından biridir. Beypi A.Ş.; damızlık kümesleri, kuluçkahanesi ve kesimhanesi ile tam bir entegre kuruluş olarak faaliyetini sürdürmektedir. Şirket halka açık olup, Beypazarı ve Bolu'da yüzlerce işçi istihdam etmektedir. Saatte 20 ton kapasiteli, yılda 5000 tona yakın karma yem üreten Beyyem A.Ş.'ye ait karma yem fabrikası ise 1980 yılından beri faaliyettedir.. Tarım ürünlerine dayalı olarak 1975 yılında kurulan Güngör Çiftliği, 40 ton günlük süt işleme kapasitesindedir. İlçemizde günde 100 ton buğday işleme kapasitesine sahip bir un fabrikası da bulunmaktadır. Yine ilçemizde bulunan 2 çeltik fabrikası yılda 400-600 ton çeltik işlemektedir. Beypazarı ilçesinde karoser sanayi Türkiye çapında üne sahip olup, çok ileri durumdadır. 1978 yılında karosercileri ve marangozları bir alana toplamak amacıyla kurulan "S.S. Beypazarı Marangozlar Sanayi Sitesi Kooperatifi", 120.000 m2 lik arsa üzerinde 1982 yılında 219 işyeri yapımına başlamış ve bu site 1988 yılında bitirilerek hizmete açılmıştır. İlçe nüfusunun % 6'sı ticaretle uğraşmaktadır.

Beypazarı ilçesinde gümüş işlemeciliğinin de önemli bir yeri vardır. Gümüşçüler, ulusal ve uluslararası etkinliklere ve çeşitli kurslara katılarak Beypazarı gümüşlerinin tanıtımı ve pazarlanması faaliyetlerinde etkin rol almışlardır. Gümüşler, başta Suudi Arabistan olmak üzere 18 ülkeye ihraç edilmektedir.

ÇAMLIDERE

Çamlıdere idari bakımdan Beypazarı'na bağlı bir köy iken Hicri 1314 yılında bucak olmuş,1916 yıllarında Kızılcahamam ilçesine bağlanmıştır. İlçe, 1953 yılına kadar Kızılcahamam ilçesine bağlı bucak olarak kalmış,02.12.1953 tarihinde çıkarılan 6191 sayılı kanunla ilçe statüsünü kazanmıştır.

Çamlıdere İlçesi Pelitçik Köyü mevkiinde 3 hektarlık bir alanda Dünyada sayısı

çok az olan ve Türkiye’de bugüne kadar bilinmeyen taşlaşmış Çam,Meşe ve Ardiç ağaçlarından oluşan 23 Milyon yıl öncesine ait olduğu anlaşılan zengin fosilleşmiş-silileşmiş bir fosil ormanı tespit edilmiştir. Söz konusu fosil ormanın jeolojik yönden Orman Florası örneklerinin nadir ve bol miktarda bulunması nedeniyle Dünyadaki diğer örnekleri gibi koruma altına alınarak açık hava müzesi ve jeoloji parkı haline getirilmesi halinde, Jeoloji Bilimleri öğrencilerine uygulamalı eğitim sağlayacağı gibi Ülkemizin ve yöremizin tanıtılmasında ve ekonomik yönden kalkınmasında önemli ölçüde katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

ÇANKAYA

Çankaya ilçesinin tarihi Ankara’nın genel tarihinden ayrılmasa da onun gerçek tarihi Cumhuriyet’le başlar. Milli Mücadele’nin ilk günlerinde Çankaya, bağ ve bahçeleri ile yayla görüntüsündeydi. Birkaç küçük bağ evi, bozkırın ortasında yer alan yeşilliklerin arasında zar-zor seçiliyordu. Şehirse şimdi Numune Hastanesi’nin bulunduğu tepede bitiyordu. İncesu Deresinin olduğu yer ise sel taşkınları ile oluşmuş bir bataklıktan ibaretti. Cebeci ve çevresi çayırıktı. Yer yer kavun ve karpuz, bağ-bostan ekiliyordu.

Çankaya, 9 Haziran 1936’da merkez ilçe yapıldı. O zamanlar bucak olan Gölbaşı ve Elmadağ ilçemize bağlandı. Daha sonra Kayaş, Cebeci, Bahçelievler ve Dikmen bucak oldu. 1960 yılında bucak teşkilatlarının kaldırılmasıyla Kayaş, Cebeci, Bahçelievler ve Dikmen Çankaya’nın semtleri haline geldiler. 30.11.1 983’te Mamak ve Gölbaşı ilçe yapılarak Çankaya’dan ayrıldı. İlçenin bugün 17 semti, 104 mahallesi ve 3 köyü vardır. Ankara’nın sosyal, kültürel siyasi, ve ticari hayatına yön veren kuruluşların önemli bir bölümü Çankaya sınırları içerisinde. Cumhuriyetle birlikte devlet yöneticilerine ve konuklarına hizmet vermektedir.

Çankaya Başkent içinde başkent olarak Ankara’nın en itibarlı, en dikkat çeken ilçesi olmuştur. Çünkü Çankaya sınırları içerisinde Cumhurbaşkanlığı Köşkü, TBMM, Başbakanlık, kuvvet komutanlıkları (genelkurmay Başkanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı, bakanlıklar, kamu kuruluşları, büyükelçilikler, önemli ticari, kültürel ve sosyal merkezler yer almaktadır.

ÇUBUK

Çubuk Ankara’nın kuzeyinde bulunan, şehir merkezine 39 km uzaklıkta olan bir metropol ilçesidir. Merkez nüfusu 35 bin, köyleri ve beldeleriyle toplam nüfusu 65 bindir. Ankara Savaşı’ndan dolayı tarihi, Esenboğa Havaalanı’ndan dolayı da stratejik öneme sahiptir. Geçim kaynakları büyük oranda tarım ve hayvancılıktır.

Tahıl, baklagil, sebze ve meyve tarımı yapılmaktadır. Fasulye, patates, sivribiber, domates, armut, elma ve vişne yetiştirilen en önemli ürünlerdir. Ayrıca Çubuk Ankara'nın et ve süt ürünleri ihtiyacını büyük oranda karşılamaktadır. Arıcılık da geçim kaynakları arasındadır. Çubuk ilçe sınırlarında bulunan çeşitli sanayi kuruluşları ve fabrikaları ülke ve bölge ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Çubuk son yıllarda hem ekonomik hem de sosyo-kültürel açıdan büyük gelişme göstermektedir. Çubuk'ta iki yıldır " Çubuk Kültür festivali" yapılmaktadır. Festival tarih olarak turşunun hazırlandığı dönem olan Eylül ayında yapılmaktadır. Turşu Türk halk mutfağının vazgeçilmez unsurlarından ve eski çağlardan beri kullanıla gelen ve bozkır kültürünün gıda saklama yöntemlerindedir.

Meşhur Çubuk Turşusu ilk olarak ilçe merkezine 2 km uzaklıkta olan aşığı Çavundur köyünde ticari amaçlarla yapılmaya başlamıştır. Daha sonra büyük imalathanelerde yapılmaya başlanmış ve bir sektör haline gelmiştir. Bugün çevre köylerde ve Çubuk merkezinde pek çok aile turşuculukla geçimini sağlamaktadır. Çubuk turşusu önceleri yalnız Ankara piyasasında alıcı bulurken bugün tam yurttan talep almaktadır.

ELMADAĞ

İç Anadolu Bölgesinin yukarı Sakarya bölümünde yer alan Elmadağ Ankara'nın 41 Km. doğusunda adını aldığı Elmadağ'ın Kuzeydoğu eteklerinde kurulmuş; çok eski bir yerleşim alanıdır.

İlçede M.K.E.Kurumuna bağlı olarak faaliyet göstermekte olan barut ve roket fabrikaları yanında Roketsan roket fabrikası ,Orica Nitro patlayıcı madde fabrikası, Bastaş ile yan kuruluşu Tam-Tas , Yibitas çimento fabrikası, Yataş, Öz Petek Bal fabrikası gibi özel şirketlerle 30'u aşkın kireç ocakları mevcuttur. Lalahan'da Hayvan Araştırma Enstitüsüne bağlı çiftlikler ve Çay-Kur Çay Paketleme fabrikası gibi Kamu İktisadi Teşekkülleri mevcuttur. Bu kurumlar nüfusun büyük bölümünü istihdam etmektedirler. İlçemiz Ankara-Samsun karayolu üzerinde bulunması nedeniyle sanayi yönünden gelişmeye müsaittir. İlçe arazisinin tarımsal açıdan verimsiz olması faal nüfusu genellikle işçilik ve memurluğa yöneltmiştir.Çalışan kesim içinde işçiler çoğunluktadır. İlçede 7000'i aşkın konut bulunmaktadır. İlçe Merkez ve beldelerde konut yapımında kooperatifleşme oranında artış görülmektedir.

ETİMESGUT

İlkçağlardan itibaren bir yerleşim yeri olduğu anlaşılan Etimesgut bulunan tarihi kalıntı ve belgelerden anlaşıldığına göre Hititlerin, Friglerin, Romalıların, Bizanslıların, Selçukluların ve Osmanlıların egemenliği altında kalmıştır. Tarihi kaynaklarda Etimesgut değişik adlar almıştır. Amaksyz, Amaksis, Amaksuz, Akmasuz, Ahi Mesud, Etimesud ve Etimesgut olarak en son halini almıştır. Etimesgut'un tarihine ışık tutan en önemli kaynaklar arasında burada çıkan tarihi eserler önemli bir yer tutar.

Etimesgut ile ilgili bilgilere ulaşılan diğer önemli bir kaynak ise Osmanlı arşivleridir. Burada yapılan incelemelerle dönemin muhasebe defterleri kayıtlarında bu yerin Ahi Mesud olarak geçtiği ortaya konulmaktadır.

Günümüzde Etimesgut ilçesi başkent Ankara'nın batısında toplam 10300 hektar yüzölçümüne sahip bir ilçedir. Batısını Sincan kuzey, güney ve doğusunu Yenimahalle ilçesi çevreler. Ankara metropolünün merkez ilçelerinden biri olan Etimesgut dört bir yandan önemli devlet yolları ile çevrelenmiştir. Etimesgut tarihi İpek yolu üzerinde kurulmuştur. Bugün de Ankara-İstanbul demiryolu, Ankara-Ayaş ve Ankara-İstanbul karayolu Etimesgut'dan geçmektedir. Ayrıca Ankara-Eskişehir karayolu ilçenin güney sınırını teşkil etmektedir. Ankara çevre yolunun büyük bir bölümü Etimesgut sınırları içindedir.

Etimesgut ilçesi doğudan batıya doğru eğimi azalan çanak şeklinde bir oluk vadi görünümündedir. Vadinin tabanına oturmuş Ankara Çayı'na dik tepe aralarından uzanan yan vadilerle bütünleşen Ankara ovası yer alır.

Etimesgut 1968 yılına kadar nahiye merkezi olarak kalmış, çevresindeki 18 köy Etimesgut nahiyesine bağlanmıştı. 1968 yılında nahiyelik kaldırılarak "İstasyon Mahallesi" adıyla Yenimahalle ilçesine bağlanmıştır. 20 Mayıs 1990 tarihi itibarıyla ilçe statüsü kazanmıştır. 19 Ağustos 1990 tarihinde ise ilk belediye seçimi yapılarak Etimesgut Belediyesi kurulmuştur.

EVREN

Ankara şehir merkezine uzaklığı 178 km. olup, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre nüfusu 6.167'dir. Ankara'nın güneydoğusunda yer alan Evren'in kuzey ve kuzeydoğusunda Hirfanlı Barajı (Kırşehir), güneydoğu, güney ve güneybatısında Aksaray, güneybatı ve batısında da Şereflikoçhisar ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 218 km²dir.

İlçe ve çevresinde Milat öncesine ait yerleşmelere rastlanır. Evren-Sarıyahşi yolu üzerinde bulunan "Semizbağı Höyük" ve Hirfanlı Baraj Gölü suları altında

kalan “Kürt (Büyük) Höyük”te Milat öncesi seramikler bulunmuştur. Çatalpınar Köyü’nde bulunan “Sığırcık Kalesi” ise Bizans ve Osmanlı dönemine aittir. Şereflikoçhisar ilçesine bağlı bir köy olan “Çıkınağıl”, 1957 yılında, Kızılırmak üzerine yapılan Hirfanlı Baraj Gölü sahası içinde kalması üzerine günümüzde Evren ilçesinin bulunduğu yere taşınır. 1963 yılında Çıkınağıl kasabasında belediye teşkilatı kurulur. 1982 yılında ismi “Evren” olarak değiştirilir. 1990 tarihinde Evren beldesi idari yönden Ankara iline bağlı ilçe statüsüne dönüştürülür. İlçeye dokuz köy ve bir yayla bağlıdır. İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmakta, Hirfanlı Baraj Gölü’nde üretilen su ürünleri de ilçe ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

GÖLBAŞI

(yazı bulunacak)

GÜDÜL

Ankara şehir merkezine uzaklığı 82 km. uzaklıkta olan ilçe, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre 20.938 nüfusludur. Ankara’nın kuzeybatısında yer alan Güdül’ün doğusunda Kızılcahamam, güneydoğu ve güneyinde Ayaş, batısında Beypazarı ilçeleri, kuzeyinde Bolu ili, kuzeydoğusunda Çamlıdere ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 419 km² dir.

Yapılan araştırma ve incelemelerde Güdül çevresinde tarih öncesi çağlara ait yerleşmeler bulunmuştur.

İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Başlıca ürünleri buğday, arpa, şekerpancarı ve üzumdür. Az miktarda elma, armut, pirinç, nohut, mercimek ve fasulye yetiştirilir. Hayvancılık sığır ve tiftik keçisi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Tarım ve hayvancılığın yanı sıra tiftik ,dericilik, leblebicilik ve ticaret yapılan ilçede, buğday, arpa, fiğ, nohut, çeltik gibi tarım ürünleri yetiştirilir. Hayvancılık tarıma göre daha çok gelişmiştir.

HAYMANA

Ankara’nın güneyinde yer alan Haymana’nın doğusunda Bala ilçesi, güneydoğu ve güneyinde Konya ili, batı ve kuzeybatısında Polatlı, kuzey ve kuzeydoğusunda Gölbaşı ilçeleri bulunmaktadır. Yüzölçümü 2976 km².

Haymana Kaplıcaları ile de dünyaca ünlü bir ilçedir. Anadolu’daki şifalı kaynakları ilk kullanan kavmin Hititler olduğu sanılmaktadır. Tarihi Kral Yolu

güzergahında bulunan Haymana kaplıcalarının, daha birçok kavim tarafından kullanıldığı sanılmaktadır. Bu bölge de Galatların bu bölgeye Galatia Salutaris yani sıcak su kaynağı adının vermesi rastlantı değildir. Hititler ve Galatlardan sonra Romalılar da bu kaplıcayı geliştirmiştir. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde kaplıcalar önemini korumuştur. Günümüzde ise ülkemizdeki önemli termal kaplıcalar arasında girmeyi başarmıştır.

İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İlçenin verimli ve geniş topraklarında buğday, arpa, şeker pancarı ve baklagiller başta olmak üzere, çeşitli ürünler yetiştirilmektedir. Ayrıca yörede çok sayıda koyun yetiştirilir, özellikle “merinos” koyunu önde gelmektedir.

KALECİK

Ankara şehir merkezine uzaklığı 71 km olup, Ankara'nın kuzeydoğusunda yer alan Kalecik'in doğu ve güneydoğusunda Kırıkkale ili, güneyinde Elmadağ, batısında Çubuk ve Akyurt ilçeleri, kuzeyinde Çankırı ili bulunmaktadır.

Yüzölçümü 1318 km²dir.

İlçe ismini, şehrin ortasında, çevreye hakim tepe üzerinde bulunan küçük kaleden almıştır. Bu isim kuruluşundan bugüne kadar hiç değişmeden gelmiştir.

İlçenin belli başlı eserleri arasında; Kızılırmak'tan su almak için yapılmış 4 kilometrelik Roma yer altı yolu, Romalılar tarafından yapılmış Kalecik Kalesi, Çankırı yolu üzerindeki 2 Hitit Aslanı heykeli antik çağlardan günümüze ulaşanlardır.

Ayrıca ilçede tarihi eser olarak; Saray (Şehsuvar) Camii, Kazancı Baba Türbesi, Çarşı Hamamı, Hasbey, Tabakhane Camileri ile Kızılırmak üzerindeki Develioğlu Köprüsü bulunmaktadır.

İlçenin ekonomisi tarıma dayalıdır. Şekerpancarı, buğday, arpa, elma, armut yetiştirilir. Hayvancılık ikinci plandadır.

KAZAN

(Yazı gelecek)

KEÇİÖREN

1983 tarihinde ilçe haline getirilen Keçiören'in Keçiören Ankara'nın kuzeyinde merkeze 13 km. uzaklıkta, yükseklik olarak 1075 rakıma sahip etrafı dağ ve

tepelere çevrili, yeşili bol güzel bir bölgedir. Keçiören’de yer alan 51 mahallenin %90 nından fazlası çevre yolunun güneyinde yer alırken %10’a yakın bir kısmı ise Bağlum bölgesinde bulunmaktadır.

KIZILCAHAMAM

Kızılcahamam Ankara’ya 80 km. mesafede, Ankara- İstanbul karayolu üzerinde, 16.000 nüfuslu, çam ormanları, şifalı suları, kekik ve çam balı, modern turistik tesisleri ile eskiden beri başkent’in akciğeri ve su deposu olarak bilinir.

İlçe, eşsiz tabii güzelliği, bol su kaynakları ve kuzey ile güneyi bağlayan Kargasekmez ve Azaphane geçitleri ile antik çağlardan beri yerleşim için bir cazibe merkezi olmuştur.

İlçede ilk yerleşim tarihi milattan önce iki binli yıllara kadar gitmektedir.

İlçe merkezinin taşındığı yıllarda Kızılcahamam’da Kemalpaşa (Ahiler köyü) mahallesinin merası olan ilçede bir hamam ve bir handan başka bir iki de mandıra bulunuyordu. Sonradan belediye başkanlarının ilçede ikamet ettirmeyi özendirici çare ve tedbirler uygulamışlarsa da iskân ağır yürümüştür.

Yabanabad olan ilçenin ismi de 1933 den sonra Kızılcahamam olarak değiştirilmiştir.

MAMAK

Başkent’in merkez ilçelerinden olan Mamak, Osmanlı’nın son dönemlerinde (1845) Balâ kazasına bağlı bir köydür. Balâ kazasının merkezi ise Asi Yozgad (Elmadağ) köyüdür. 1983 yılına kadar Çankaya ilçesinin bir semti olan Mamak, 1983 tarihinde Ankara’nın merkez ilçelerinden biri haline gelir. İlçenin doğu ve güneydoğusunda Elmadağ, güneybatı ve batıda Çankaya, kuzeybatı ve kuzeyinde Altındağ ilçeleri bulunmaktadır.

Hatip Çayı vadisinde bulunan “Kayaş” bahçeleri Osmanlı döneminde şehrin meyve ve sebze ambarıdır. Bu bahçelerin ünü diğer Osmanlı beldelerine kadar ulaşır.

NALLIHAN

Ankara şehir merkezine uzaklığı 161 km., 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre nüfusu 40677’dir. Ankara’nın batısında yer alan Nallıhan’ın doğusunda

Beypazarı, güneyinde Eskişehir ili, batısında ve kuzeyinde Bolu ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 1978 km²dir.

Büyük bir bölümü ormanlarla kaplı olan ilçenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Arıcılık, ipek böcekçiliği, hububat tarımı, sebze ve meyvecilik ilçe ekonomisinin en önemli geçim kaynaklarıdır. İlçedeki ülkemizin önemli tesislerinden olan Sarıyar Hasan Polatkan Barajı, Gökçekaya Barajı ve Hidro Elektrik Santrali, Yenice Barajı ve Hidro Elektrik Santrali ve Çayırhan Termik Santrali ilçe ekonomisine büyük katkıları vardır.

POLATLI

Polatlı, Ankara ilinin batı kesiminde, Eskişehir - Ankara Devlet Yolu üzerinde Ankara'ya en yakın ilçedir (76 km). Yüzölçümü bakımından Cihanbeyli ilçesinden sonra ikinci sırada yer alır ve 3.789 km² sınır genişliği ile dokuz ilimizden büyüktür.

Polatlı 1 Ağustos 1926 tarihinde 877 sayılı kanunla ilçe olmuştur. Polatlı ilçesinin ekonomisi tarih boyunca tarım ağırlıklı olagelmıştır. İlçe merkezinde kentsel ekonomik faaliyetlerin ve buna bağlı olarak sanayinin ve hizmet sektörünün gelişimi Ankara-İstanbul demiryolunun 1892 yılında Polatlı'dan geçmesi ile başlamıştır.

Bugün Polatlı İlçesinin ekonomisi büyük ölçüde tarıma, giderek gerileme eğilimi gösteren hayvancılığa, sanayi faaliyetlerine, ticarete, memurlara ve işçiliğe dayanmaktadır. İlçenin 383.675 dekar sulu, 1.789.500 dekar susuz ve toplam 2.173.175 dekar tarım alanı bulunmaktadır. Yöre topraklarında en fazla üretilen ürünler buğday, arpa, şeker pancarı, kavun ve soğandır.

Türkiye'nin önemli tahıl ambarlarından birini oluşturan Polatlı hayvancılık; büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığına dayalıdır.

İlçede sanayinin gelişimine önemli katkılar yapacak olan Polatlı Organize Sanayi Bölgesi 2172 dekar alan üzerinde alt yapı çalışmaları ve fabrika kuruluş çalışmaları seviyesinde sağlıklı bir gelişme içindedir. Ayrıca Malıköy'de Ankaralı sanayicilerin önderliğinde 5200 dekar alan üzerinde Başkent Organize Sanayi Bölgesi adıyla ikinci bir OSB kurulmaktadır. Bunların dışında yine Malıköy bölgesinde 2. OSB'de ise alt yapı çalışmaları devam etmekte olup, yine bu bölgede Anadolu Organize Sanayi Bölgesi adı altında yeni bir OSB'nin kurulması için çalışmalar devam etmektedir.

PURSAKLAR

Ankara'nın metropol ilçelerinden olan Pursaklar, 2008 yılında ilçe merkezi olmuştur. Eski adı "Busaklar" olan yerleşme, Türklerin ilk iskan yerlerindedir. "Busağ/Busak" kelimesi coğrafi bir terim olup, Anadolu'da "sağda düz ve yüksekçe yer parçası, seki" anlamına gelmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan Keçiören ilçesine bağlanan ve "Pursaklar" adını alan köy, Ankara-Çankırı ve Atatürk Havalimanı yolu üzerinde bulunması dolayısıyla hızla gelişir. Kısa sürede imara açılır, yapı kooperatiflerinin kurulması ile de bölge toplu konut alanı ilan edilir. 1970 yılından itibaren hızlı göç alan Pursaklar Köyü'nde, 1987 yılında Belediye teşkilatı kurulur. 2008 yılında da ilçe merkezi olan Pursaklar'a Çubuk ve Altındağ ilçelerinden bazı köyler bağlanır.

SİNCAN

Şen, Canlı İnsanların Yurdu anlamına gelen Sincan, İpek Yolu'na yakın oluşundan ötürü tarihi çağlarda önem kazanmıştır. Asya'da da aynı ismi taşıyan bazı yerleşim alanları bulunmaktadır. Tarihi bakımdan Sincan'la ilgili birçok araştırma yapılmış ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından bu çalışmalara daha ağırlık verilmiştir.

Atatürk'ün emriyle Sincan'a 100 hanelik Romanya Köseabdi'den göçmenler getirilmiştir. Bunlar Sincan'a gelirken lale soğanları ile birlikte gelmişlerdir. Bu nedenle de Sincan denildiğinde öncelikle akla lale ve lale bahçeleri gelmektedir. Soydaşlarımızın buraya yerleştirilmeleri ile tipik bir göçmen köyü görünümünü alan Sincan, İstanbul - Ankara tren yolu ile Ankara - Beypazarı – Ayaş Devlet karayolu üzerinde olması nedeniyle kısa zamanda hızlı bir şekilde gelişmiş, 1956 yılında bucak merkezi haline getirilmiş, aynı yıl merkezde belediye teşkilatı kurulmuştur.

Nüfusu hızla artan Sincan, 1983 yılında ilçe haline getirilmiş, daha sonra da Bakanlar Kurulu Kararıyla Büyükşehir Belediye sınırları içerisine alınmıştır. Ankara Sanayi ve Ticaret Odası tarafından kurulmuş olan Organize Sanayi Bölgesi Sincan' da bulunmaktadır. Sincan, İpek Yoluna yakın oluşundan ötürü tarihi çağlarda önem kazanmış, Asya'da da aynı ismi taşıyan bazı yerleşim alanları bulunmaktadır. Etimolojik olarak bakıldığında da Sincan Şen, Canlı İnsanların Yurdu anlamına gelmektedir.

ŞEREFLİKOÇHİSAR

Ankara'nın güneydoğusunda yer alan Şereflikoçhisar'ın doğusunda Evren ilçesi, güneydoğu ve güneyinde Aksaray ili, batısında Konya ili, kuzeyinde Bala ilçesi ve Kırşehir ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 1591 kilometrekaredir.

İlçe topraklarından kaynaklanan suların bir bölümü Kızılırmak aracılığı ile Karadeniz'e ulaşırken bir bölümü de "Peçeneközü Deresi"ni oluşturarak Tuz Gölü'ne doğru akar. Tuz Gölü'nün güney doğusunda bulunan Hirfanlı Barajı da ilçe sınırları içerisindedir.

Türkiye'nin ikinci büyük tabii gölü olan Tuz Gölü, ilçeyi batıdan ve güneyden çevirir. Havzasına düşen yağışın azlığı, buharlaşmanın şiddetli oluşu ve gölün derinliğinin az olması sebebiyle yazın suları buharlaşarak yerinde kalın bir tuz tabakası kalan gölde, mutfak tuzu karakterinde tuz elde edilir. Yıllık tuz üretimi bakımından ülkemizin en önemli kaynağı olan Tuz Gölü, Türkiye tuz üretiminin yüzde 60'ını gerçekleştirir. Üretilen tuzun bir bölümü Şereflikoçhisar'daki fabrikalarda işlenerek, bir bölümü de işlenmeden Türkiye'nin dört bir yanına gönderilir.

İlçenin ekonomisi tarıma dayanmaktadır. Buğday, arpa, baklagiller, üzüm, elma, ayçiçeği ve armut yetiştirilir. Hayvancılık da önemli bir gelir kaynağıdır. Merinos ve Ankara keçisi yetiştirilmektedir. Yöre toprak altı kaynakları yönünden oldukça zengin sayılır. Burada jips, linyit ve tuğla-kiremit hammaddesini içeren cevher yatakları vardır.

YENİMAHALLE

Ankara şehir merkezine uzaklığı 5 km., 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre nüfusu 553.344'dür. Ankara'nın merkez ilçelerinden olan Yenimahalle'nin doğusunda Altındağ ve Çankaya, güneyinde Gölbaşı ve Polatlı, batısında Etimesgut ve Sincan, kuzeyinde Kazan, kuzeydoğusunda Keçiören ilçeleri bulunmaktadır. Yüzölçümü 419 kilometrekaredir.

İlçe, 1946-1949 yılları arasında zamanın Ankara Belediye Başkanı Ragıp Tüzün tarafından Ankara'nın yakın yerleşim alanı olarak planlanır. 1950 yıllarında, dar gelirli işçi ve memur vatandaşları konut sahibi yapmak gayesi ile ikişer katlı olarak meskenler yapılmaya başlanır. Bu yapılaşma hızla devam eder ve 1957 yılında ilçe merkezi olur. Yenimahalle ilçesine bağlı olan Kazan, Yenikent, Sincan ve Etimesgut 1983 yılında ilçeden ayrılarak müstakil idari birim olur. Yenimahalle ilçesi Cumhuriyet dönemi Başkent Ankara'sının yeni kurulan merkez ilçelerindedir.

Ankara'nın turizm zenginlikleri

ANKARA KALESİ

Kale'nin yapım tarihi ile ilgili birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre Kale'nin yapım nedeni Arap saldırıdır. Bizanslılar kenti savunmak için yapmışlardır. 659 Yılında 2.Konstantin iç surları, 859' ise 2. Michael dış surları inşa etmiştir. Benzer bir görüş ise Sasani istilasından sonra 651-661 yılları arasında yapıldığını savunmaktadır. Kale surlarının dip taraflarında bulunan, Roma yapılarından alınmış mermer blokların varlığı, yapının Hitit ya da Frig dönemlerinde yapılmış olduğu görüşünü ortadan kaldırmaktadır. Bu verilere dayanan araştırmacılar Ankara Kalesi'nin 7. yy. Bizans askeri anlayışının bir sonucu olduğu görüşünde birleşmektedirler. Günümüze kadar çeşitli onarımlardan geçen Kale oavadan 850 m. yüksekliktedir. İki bölüm olan kalede 2 kuleli dış kaleden günümüze çok az şey kalmıştır. İç kale korunmuş durumdadır. 43 bin metrekare yer tutan içkale, 130x330 m. boyunda, 4 katlı, 10-16m. yüksekliğinde mermer ve Ankara taşı duvarlardan oluşmuştur. 20m. ara ile beşgen biçimli 42 kule yerleştirilmiştir. Dış sur ise kaba yapım tekniğindedir. Birbirinden 40m. uzaklıkta tekrarlanan kuleler bulunmaktadır. Dış kalenin en önemli girişi güneydeki Hisar Kapısı, iç kalenin ise güneyde bulunan Zindan Kapısı'dır. Bu kapının güneydoğusunda Şarkkale, kuzedoğu köşesinde ise kalenin en yüksek noktası olan Akkale bulunmaktadır. Ankara Kalesi tarih boyunca birçok amaca yönelik olarak kullanılmıştır. Günümüzde Ankara Kalesi ve çevresi, eski bir erleşim yeri

ZİNCİRLİ CAMİİ

Ulusta Anafartalar caddesinde yer alan Zincirli Camii, 1685'te Şeihülislam Ankaralı Mehmed Emin tarafından yaptırılmıştır. Altı kırmızı Ankara taşı, üst bölümü tuğla duvarlıdır. Boyuna dikdörtgen planlı çatılı bir yapıdır. Minaresi kuzey batı köşededir. Temeli kesme taş, duvarları kerpiçtir. Duvarların dışı son onarımda tuğla ile kaplanmıştır...

AĞAÇAYAK CAMİİ

Ulucanlar Caddesindeki caminin 1705 tarihinde yapıldığı sanılmaktadır. Güneye doğru meyilli bir araziye yapılan Ağaçayak Camii dikdörtgen planlı, çatılı bir yapıdır. Duvarlarında su basman seviyesine kadar moloz taş onun üstünde ahşap hatıllı kerpiç kullanılmıştır. Yalnız kuzey cephesi tuğladır. Çatısı alaturka kiremit kaplıdır. Küçük minare kuzeybatı köşededir. Son cemaat yeri yoktur.

AHİ ELVAN CAMİİ

Samanpazar'ından kaleye çıkarken yolun solunda bulunan cami 1291 yılında yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı, ahşap minberi ve direkleri ile önem kazanan bir

yapıdır. Son cemaat yeri yoktur. Minaresi kuzeybatı köşededir. Cami kuzeye doğru yükselen bir araziye yapılmıştır. Dıştan sade bir görünüme sahiptir. Caminin duvarları, altta iri moloz taş, gerisi kerpiç örgüdür. Yakın zamanlarda yapılan onarımlarda duvarları tuğla örgü ile kuvvetlendirilmiştir. Çatısı alaturka kiremitlidir.

KURŞUNLU CAMİİ

Anafartalar Caddesinde Altındağ Belediye Sarayı yanında yer alan Kurşunlu Cami 16 yy.'ın ender örneklerinden biri olarak önem kazanmıştır. Kare planlı, tek kubbeli bir yapıdır. Doğuya doğru yükselen bir yamaca yapılmıştır.

Duvarları sıralı moloz taş örgüdür.

Kuzeydeki iki yanı kapalı son cemaat yeri önce ahşap çatılı iken 1972 yılında cami derneğince betonarme olarak kuzeye biraz daha büyütülerek yenilenmiştir. Halen son cemaat yerinin altı tuvalet, abdest alma yeri ve su deposu olarak kullanılmaktadır. Böylece kuzey taraf tamamen yeni, eserle uyum sağlamayan bir görünüm kazanmıştır. Şimdi camiye giriş eklentinin doğusundan yapılmaktadır.

HACI BAYRAM CAMİİ

Ulusta bulunan Hacı Bayram Camii Ankara için sembol olmuş yapılardan biridir. İlk yapılışı 1427/28 tarihlerindedir. Hacı Bayram Veli'nin manevi kişiliğinde yoğunlaşan ve neredeyse bütün Anadolu'yu kucaklayan, kendimize mahsus bir aşk buraya bambaşka bir güzellik katar.

Osmanlıdan günümüze eksilmeden gelen bir ilgi ile Hacı Bayram halkın gönlünde taht kurmuştur.

Hacı Bayram Camiini aslında bir manzume saymak gerekir. Bunlar camiye bitişik Hacı Bayram Türbesi ve Osmanlı devrinde Ak Medrese adıyla eğitim kurumu olarak kullanılan Augustus Mabedi ile güneybatıda, haremlik ve selamlığı 1972 yılında cami çevresi açılırken yıkılmış zaviyedir.

CENABİ AHMET PAŞA CAMİİ

Ulucanlar Caddesinde yer alan cami 1565/66 yıllarında yaptırılmıştır. Mimar Sinan veya kalfasının, Cenabi Ahmet Paşa adına inşaa ettiği cami Altındağ'ın en güzel camilerinden biridir. Cami, türbe, Mevlevihane ve hazireden oluşan külliyyeden günümüze cami ve türbe gelebilmiştir. Külliyyeye sonradan Azimi Türbesi eklenmiştir. Kuzeye doğru hafif bir meyille yükselen külliyyeyi geniş bir avlu duvarı çevirmektedir. Cami avlunun güneyinde, türbe kuzey doğusunda, Mevlevihane kuzeydoğu köşede idi. Azimi Türbesi türbe ve caminin arasındadır. Caminin yanında bir de çeşme vardı.

AHİ ŞERAFEDDİN KÜLLİYESİ (ASLANHANE)

Atpazarına çıkarken Aslanhane Mahallesinde bulunan külliye meyilli bir arazide yer alır. Yapılış tarihi 13.yy.'ın başlarıdır. Külliyenin ana yapısı camidir.

Dikdörtgen planlı, çatılı, kargir yapı ahşap kuruluşu ve mihrabı ile mühim bir eserdir. Caminin kuzeybatısındaki külliyyeye adını veren Aslanhane Zaviyesi harap olmuştur. Ahi Şerafeddin Türbesi zaviyenin kenarındadır. Külliyyede daha başka yapıların olup olmadığını bilemiyoruz.

SULU HAN

Ulus halinin güneyinde bulunan Sulu Han iki katlı, iki avlulu, yanında arastası olan bir şehir hanıdır. Değişik zamanlarda onarım ve genişletmeler gören han bir ara çoğunluğu yıkılınca, yakın zamanda yeniden yapılrçasına yapılan onarımla şimdiki halini almıştır. Yapı moloz taş, tuğla ve kesme taşla kargiri olarak yapılmıştır.

ÇENGEL HAN

Atpazarı meydanında hanlar bölgesinde bulunan Çengel Han oldukça iyi bir durumda günümüze gelebilmiştir. Açık avlulu dikdörtgen planlı, iki katlı bir yapıdır. Hanın inşasında kaba yonu taşı ve tuğla kullanılmıştır. İşadamı Vehbi Koç'un ticari yaşamına başladığı Han, Koç Vakfı tarafından müze yapılmak üzere restorasyon çalışmaları sürmektedir.

AUGUSTUS TAPINAŞI

Ulus'ta ünlü Hacı Bayram-ı Veli Camii bitişiğindedir. MÖ 2 yy Friglerin ay tanrısı Men adına yapılmış ve sonradan yıkılmış bulunan tapınağın üzerine, Galat hükümdarı Amintos'un oğlu Kral Pylamenes tarafından Roma İmparatoru Augustus için bir bağlılık nişanesi olarak inşa ettirilmiştir.

ROMA HAMAMI

Çankırı Caddesi'nde üzerindedir. 3.yy'da Septimus Severus'un oğlu Roma İmparatoru Caracalla; sağlık tanrısı Asklepoin adına yaptırmıştır. 8.yy'daki yangın sonunda yıkılmışsa da, onarılarak 5.yy'da hamam olarak kullanılabilmiştir. 1937-1943 yılları arasında Türk Tarih Kurumu'nce yapılan arkeolojik kazılarda soyunma, yıkanma, külhan bölümleri ve servis yolları ortaya çıkarılmıştır.

JULIANUS SÜTUNU

Bugün hükümet konağı önünde bulunan 14.5m. yüksekliğindeki sütunun Bizans İmparatoru Julien L'apostat tarafından diktirildiği tahmin edilmektedir. Halk arasında Belkıs Minaresi olarak da bilinir. Ankara başkent olmadan önce bugünkü yerinden biraz aşağıda dikiliydi.

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ

Ankara Kalesi'nin güneydoğusundaki iki Osmanlı yapısında yer alır .Bu yapılardan biri Mahmut Paşa bedesteni,diğeri Kurşunlu Han'dır.Müzedeki sergileme Anadolu Kronolojisine göre seçilmiştir. Bunlar Paleolitik, Neolitik,

Kalkolitik, Eski Tunç, Asur, Hitit, Frig, Urartu,Geç-Hitit uygarlıklarıdır. Altındağ'daki Anadolu Medeniyetleri Müzesi,Paris Louure, Londra British Museum'dan sonra dünyanın en önemli üçüncü arkeoloji müzesidir.

ETNOĞRAFYA MÜZESİ

Ankara'nın başkent oluşundan sonraki ilk müzesidir. Müze giriş şeref holü,giyim salonu, işlemler salonu,dokumalar salonu,madeni eserler salonu,Ankara evi,koridor, tekke eşyaları salonu,Besim Atalay salonu,Yazma Eserler Salonu, Ahşap Eserler Salonu bölümlerinden oluşmaktadır. Atatürk'ün Naaşı Anıtkabire nakledilmeden önce 15 yıl süreyle bu müzede kalmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (KURTULUŞ SAVAŞI) MÜZESİ

1615 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kulüp binası olarak kullanılmıştır.23 Nisan 1920-15 Ekim 1924 tarihleri arasında 1. TBMM olarak işlevini sürdürmüştür. 23 Nisan 1961 yılında Kurtuluş Savaşı Müzesi olarak halka açılmıştır. Müze Kurtuluş Savaşı'nda kullanılmış sade, gösterişsiz eşyalarla doludur. Bunların maddi değerleri olmasada manevi değerleri çok yüksektir. Müze; Koridor, Riyaset Divanı odası, Şer'iyе Encümen Odası ve Dinlenme Odası bölümlerinden oluşmaktadır.

CUMHURİYET MÜZESİ

2. TBMM Binasıdır. 1923 yılında inşa edilmiştir. 27 Mayıs 1960'a kadar TBMM binası işlevi sürdürmüştür. 30 Ekim 1981 tarihinde Cumhuriyet Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Türkiye'nin ekonomik , siyasi, askeri, sosyal ve kültürel olayları kronolojik olarak eşya, belge, fotoğraf, maket ve grafiklerle sergilenmektedir.

DEVLET RESİM VE HEYKEL MÜZESİ

1980 yılında restore edilerek hizmete girmiştir. 5 yıl gibi kısa bir sürede çağdaş müzeciliğin gerektirdiği tüm fonksiyonları içerir duruma gelmiştir. Müze, resim ve heykel sanatçılarımızın en seçkin eserlerinin teşhir edildiği bir sanat merkezi niteliğindedir. Ayrıca sanatçıların çalışabildiği resim, heykel ve seramik atölyeleri bulunmaktadır.

DEMİRYOLARI MÜZESİ

Ankara Gar'ında bulunan DDY Müzesinde tren maketleri ve çeşitli yedek parçalar ile demiryolları tarihinde bir gezinti yapılabilir. Ayrıca Atatürk'ün bir kaldığı oda ve kullandığı eşyalarıda görmek mümkün.

Borsacılık ve Ankara Ticaret Borsası

Borsa; sayı, ölçü veya ağırlıklarına göre belirlenebilen malların, devletin kurduğu ve denetlediği özel hukuk kuralları içinde tarafların karşı karşıya gelip alım-satım yaptıkları kurum olarak devamlılığı bulunan ticarete mahsus bir pazar yeridir.

Borsacılığın tarihi genel olarak 14. yüzyıla dayanmakla beraber Milattan Önce 1200-1500 yıllarına kadar gitmektedir. Roma ve Finikelilerin yazıtlarından elde edilen bilgilere göre, bu çağda yaşayan insanlar, gerçekleştirdikleri panayırda ilk borsacılığın temelini atmışlardır.

Milattan Önce 5. Yüzyılda Roma imparatorluğu Roma'nın içinden geçen Tiber nehrinin kıyısında Roma Krallarından Bosarium'un adını taşıyan forumda Collegium Marcatorum adını taşıyan bir müessese oluşturmuştur. Mahalle tüccarların, toptancıların ve aracılarnın ticaret yapmak amacıyla bir araya geldikleri bu müessesenin oluşmasıyla bugünkü anlamda olmasa bile borsanın ilk temelleri borsanın temelleri atılmış sayılmaktadır.

12. ve 13. yüzyıllarda senedin bulunması ve kullanılmaya başlamasıyla yeni bir dönem başlamıştır. Senetlerin alış-verişte kullanılması, ticaretin pratikleşmesine ve kolaylaşmasına neden olmuştur.

Borsaların resmi hayatı ise Orta Çağ fuarlarında başlamaktadır. Bu fuarlar panayırlar halinde önceleri İtalya'da gelişmiştir. 15. Yüzyılda ise Anvers, Lyon ve Cenevre'de ki fuarlar ekonomik gelişmede önemli bir canlılık sağlamıştır. "Burgess"te modern borsa tekniğinin öncüsü sayılabilecek alım-satım işlemleri yapılmıştır. Özellikle Kıtaların keşfi ile sonucu büyük deniz yollarının açılmasıyla dünya ticaretinin Atlantik kıyılarına kayması Anvers'in önemini artırmıştır. Dört tarafı bölmelere çevrili salonu ile Anvers Borsası, kalabalık bir işadamları gurubunun muamelelere katılmasını sağlamıştır.

Binanın girişinde yer alan " In usumnegiatorum Linguane " sözcüğü, borsanın bütün dilleri konuşan insanlara kapısının açık olduğunu ifade etmektedir. Anvers şehri, bu sözcükten de anlaşılacağı gibi, borsa kapısını bütün milletlere açmıştır.

Anvers Borsası'nı açılışından kısa bir süre sonra Lyon borsası ve Toulouse Borsası hizmete girmiştir. Paris'te ilk borsa resmen 1724 yılında faaliyete girmiştir.

Dünya’da Hamburg ve Bremen borsaları da önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde bilinen en büyük borsalardan birisi olan Newyork borsası günümüzde gerçekleştirdiği alış-satışla halen önemini korumaktadır.

Anadolu’da İlk Borsa

Günümüzden yaklaşık 1750 yıl önce inşa edilen Aizanoi Binasında hem borsa işlemleri yapılmış, hem Roma İmparatoru Dioeletianus'un enflasyonla mücadele amacıyla hazırladığı mal satış bedelleri taş bloklar üzerinde duyurulmuştur. O devirde işlem gören malların fiyatları sabitleştirilmiş, ülke genelinde enflasyona karşı tedbir alınmıştır. Böylece, üretilen mallar arasında çapraz fiyatlandırma yapılarak fahiş fiyattan mal alımı engellenmiştir.

Dünyanın ilk borsası, Kütahya Çavdarhisar'da bulunmaktadır. MS II. Yüzyılın sonlarında gıda pazarı (Macellum) olarak kullanılmış olan Aizanoi'nin taş bloklarında Roma İmparatoru Dioeletianus'un MS 301 yılında enflasyonla mücadele için yaptığı fiyat tespitlerinin bir kopyası da mevcuttur. Bu yazılarla imparatorluk pazarlarında satılan tüm malların satış ücretleri ilan edilmiştir. Aizanoi, bu haliyle dünyadaki ilk borsa binalarından biri olma özelliğini taşıdığı belirtilmektedir..

Ticaret Borsaları, tarihte olduğu gibi bu günde enflasyonla mücadelede önemli rol oynamıştır. Bu nedenle ürün borsalarına gerekli önemin verilmesi hala güncelliğini korumaktadır.

(Sarı zemin renkli tablo girecek)

Ankara Ticaret Borsası

Ankara Ticaret Borsası (ATB) 1927 yılında ZAHİRE BORSASI olarak kurulmuştur. Borsa encümeninin 3.toplantısında, Borsanın 26 Şubat 1927 Cumartesi günü küşat edilmiştir. 27 Şubat 1927 tarihi itibariyle Borsanın üye sayısı 13 adedi birinci derece, 1 adedi ikinci derece, 1 adedi de üçüncü derece olmak üzere toplam 15 olarak tespit edilmiştir. Borsa encümeni ilk toplantısını, Ankara'da İstasyon yöresinde ve eski Toprak Mahsulleri Ofisine yakın ahşap bir binada yapmıştır. Yıkılan bu bina Toprak Mahsulleri Ofisine yakın olması nedeniyle seçilmiştir.

İlk Meslek Grupları

Vali Muavini Ahmet Kınık başkanlığında yapılan toplantıda, beş meslek gurubunu tespit ve tayin edilmiş, tutulan zapta göre Zahir Borsasında bulunan beş meslek gurubu şunlardır:

- a. Hububat ve Bakliyat
- b. Tiftik-Yapağı
- c. Hamderi ve Avderileri
- d. Sade, zeytin ve nebati yağlar, zeytin tanesi ve peynir
- e. Un ve kepek

ATB daha sonra, Ulus'ta şimdiki Cihan Palas Otelinin yanındaki bir binaya taşınmış, Canlı Hayvanlar kotaya alınınca Akköprü'de eski-Et Balık Kurumunun yanındaki bir binaya, daha sonra da Çıkrıkçılar Yokuşundaki Hüdaverdi Han'da tutulan dairede hizmetini sürdürmüştür. Halen 1976 yılından bu yana "Anafartalar Caddesi, Şan Sokaktaki merkez binasında hizmet vermektedir.

Ankara Ticaret Borsası, Zahir Borsası olarak ülkemiz ticaretine verdiği katkıyı 1960 yılından sonra Varlık Mahallesinde, Canlı Hayvan ve Et Borsası olarak hizmet vermeyi sürdürmüştür. Ülkemiz canlı hayvan pazarı konusunda tartışmasız lideri olan ATB, bugüne kadar üreticimize ve ihracatçımıza büyük hizmetler vermiştir.

EBK Ankara Kombinası arazisinin özelleştirme sonucu satılmasından sonra pazarın dağılmaması için ilk etapta 1997 yılında Gazi Mahallesindeki TZDK Ankara Bölge Müdürlü tesisleri içerisinde Et Borsası faaliyete geçirilmiştir. Ancak, buradaki depoların ihtiyaca cevap vermemesi nedeniyle, Gimat ve Öz Ankara Gıda Toptancı Siteleri arasında yeralan ve 49 yıllığına kiralanın, 9139 metrekaarelik bir alan üzerine Et Teşhir ve Satış Tesisleri inşa edecektir.

Toplam 14 bin 690 metre karelik bir inşaat alanına sahip olacak olan tesisler 4.426 metre karelik bir tabana oturacaktır.

Tesislerin bodrum katında 41 araçlık bir kapalı otopark, üç ayrı depodan oluşan toplam 286 metre karelik soğuk hava deposu, 272 metre kare et hazırlama alanı, teknik merkez, hizmet amaçlı depo, su deposu ve hidrofor merkezi yer alacaktır.

Et teşhir ve satış gerçekleşeceği zemin kat salonu 3.191 metre karedir. Bu katta ayrıca 200 metrekarelik giriş-çıkışlar için servis koridoru . duşlar, soyunma mekanları, depo, teknik servis ve tuvaletler de yer alacaktır. Dışarıda 24 adet kamyon yanaşma platformu, yine 26 araçlık bir açık hava otoparkı bulunacaktır.

Tesislerin birinci katında bulunan 3.500 metrekarelik alanda ise üyeler için yönetim ofisleri yer alacaktır.

Binanın ön blokunda ise 675 metrekarelik bir alanda yönetim bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, yönetici odaları, toplantı salonu, banka ve ofisler yer alacaktır. Yaklaşık 250 metrekarelik bir alanda da kafeterya hizmeti verilecektir.

Canlı Hayvan Borsamız da şehir dışına çıkartılarak Sincan-Yenikent Çoğlu Köyünde hizmet vermektedir.

ATB Yönetimi günümüz borsacılığının en uygun şartlarda gerçekleştirebilmesi amacıyla, Canlı Hayvan Borsasını Sincan Yeni Kentte kurmuştur. ATB Cevat Bingöler tesisleri, açık ve kapalı padokları, hizmet binaları, camii, karantina binasıyla önemli bir hizmeti vermektedir.

ATB, Et ve Balık Kurumunun özelleştirilmeleriyle birlikte Ankaraya sağlık et yedirebilmek amacıyla modern bir Kombina inşaa ettirmiş ve hizmete açmıştır. Bir vardiyada **300 büyükbaş, 2500 küçükbaş** hayvan kesim kapasitesine sahip kombinada ayrıca **şoklama deposu, 8 adet soğuk hava deposu, arıtma ünitesi** mevcuttur.

TMO Güvercinlik Şube Müdürlüğü karşısında 106 dönüm arazi üzerinde 296 işyerinden oluşan ATB İş Merkezi Dünya Bankası ihale şartnamelerine uygun olarak inşa edilmiş ve faaliyete geçirilmiştir.

Mülkiyeti borsamıza ait Gölbaşı Ahiboz Köyündeki arazimiz üzerinde kurulan 30 bin tonluk çelik silolarıyla "Hububat ve Bakliyat Depolama ve Pazarlama Alanı" çalışmaları tamamlanmıştır. ATB Üyeleri tarafından oluşturulan kooperatif aracılığıyla yapımına başlanan 86 adet yatay depo ile bölgenin en

büyük depolama alanı olarak faaliyetini sürdürecektir olan bölgede Lisanslı Depoculuk yapılacaktır.

ATB, çalışmalarını halen mülkiyeti kendisine ait Anafartalar Şan Sokaktaki beş katlı bina ve yine mülkiyeti kendisine ait olan Sincan Çoğlu Köyündeki Canlı Hayvanlar Müdürlüğü, İskitler Şube Müdürlüğü, Gimat Şube Müdürlüğü ve Gazi Mahallesi AOÇ içinde TZDK 'dan kiraladığı Et Müdürlüğü, yine mülkiyeti Büyükşehir Belediyesine ait Toptancı Hal Şube Müdürlüğü ile devam ettirmektedir.

Meslek Grupları

Borsamızın meslek grupları şöyledir:

- Grup 1 (Bakliyat ve Mamülleri Meslek Grubu)
- Grup 2 (Tekstil Ham Maddeleri Meslek Grubu)
- Grup 3 (Perakendeci Kasaplar)
- Grup 4 (Nebati ve Hayvani Yağlar Meslek Grubu)
- Grup 5 (Hububat Mamülleri Meslek Grubu)
- Grup 6 (Toptancı Kasaplar Meslek Grubu)
- Grup 8 (Hububat Meslek Grubu)
- Grup 9 (Celepler Meslek Grubu)
- Grup 10 (Tavuk-Yumurta Meslek Grubu)

Kotasyon listesi

Borsamızda işlem gören ve kotasyon listesine tabi ürünler ise şu şekildedir:

A-HUBUBAT

Buğday, Arpa, Çavdar, Darı, Yulaf, Mısır, Pirinç

B-HUBUBAT MAMULLERİ

Un, Razmol, Kepek, İrmik, Bulgur, Makarna

C- BAKLİYAT

Kuru Fasulye, Mercimek, Nohut, Börülce

D- BİTKİSEL YAĞLAR

Zeytinyağı, Ayçiçeği yağı, Pamukyağı, Mısırrözüyağı, Margarin

E- HAYVANSAL YAĞLAR

Sadeyağ, Tereyağ

F- ÇEŞİTLİ BESİN MADDELERİ

Kurusoğan, Patates, Zeytin, Yumurta

ET : Manda, Sığır, Koyun, Keçi, Kuzu eti, Tavuk ve Piliç Eti

PEYNİRLER : Beyaz Peynir, Kaşar, Kaşkaval Peynirleri

G- KASAPLIK CANLI HAYVANLAR

BÜYÜKBAŞ : Öküz, Boğa, Tosun, İnek, Malak, Düve, Dana, Buzağı, Manda

KÜÇÜKBAŞ: Koyun, Kuzu, Keçi, (Oğlak, Çepiç)

KÜMES HAYVANI : Damızlık Cıvciv, Tavuk ve Piliç

H- DOKUMA HAM MADDELERİ

Keçi Kılı, Tiftik, Yapağı

I- HAM DERİLER

Büyükbaş Hayvan, Küçükbaş Hayvan Derileri

İ- AV DERİLERİ

Kurt, Sansar, Tavşan, Tilki derileri

K- BAĞIRSAKLAR

İşlenmiş Bağırsaklar (B.baş ve Küçükbaş)

L- ORMAN ÜRÜNLERİ

Kereste

ATB'nin son beş yıllık işlem hacmi

Yıl	İşlem Hacmi (YTL-TL)	ABD Doları
2006	1.373.092.134.92	958.060.378.82 (1.4332)
2007	1.627.964.090.92	1.245.096.819.06 (1.3075)
2008	1.767.990.818.52	1.352.605.629.65 (1.3071)
2009	1.969.765.253.06	1.265.834.620.56 (1.5561)
2010	2.692.348.509.24	1.787.036.047.55 (1.5066)

Ankara'da tarım ve hayvancılık

Ankara'nın yüzölçümü 2.570.600 Hektardır. Tarım alanı genel yüz ölçümün yüzde 50'si kadardır. Yapılan hesaplamalara göre, Ankara'da toplam tarım alanı 1.286.973 Hektardır. Bunun içinde;

Hububat Ekim Alanları	792.719 Ha
Baklagil Ekim Alanları	35.831 Ha
Endüstri Bitkileri	19.552 Ha
Nadasa ayrılan alanlar	317.611 Ha
Yem ve yağlı Bitkileri	41.188 Ha
Meyva Ekim Alanları	15.960 Ha
Sebze Ekim Alanları	40.539 Ha
Bağlık alanlar yer almaktadır.	5.906 Ha

Tarım arazilerinin yüzde 15'lik kısmı sulanabilir niteliktedir. Bunun 93.055 hektarlık kısmında sulu tarım yapılmaktadır. Bu tarım alanlarının yüzde 7.3'üne tekabül etmektedir.

Ankara'da bitkisel tarım, tarla bitkileri üretimi ağırlıklı olmak üzere sebze ve meyve üretimi de yapılmaktadır.

Tarla Bitkileri:

Ankara'da tarla bitkileri içinde ağırlıklı olarak, Buğday, Çavdar, Arpa, Çeltik, Kuru Fasulye, Pamuk, Ayçiçeği, Yeşil Mercimek, Yulaf, Korunga, Yer elması, Mısır, patates, Yonca, Fiğ, Nohut üretilmektedir. Ankara, Türkiye geneli dikkate alındığında buğday üretiminde yüzde 7.5, arpa üretiminde yüzde 8.6 ve fiğ üretiminde de yüzde 11 oranında bir paya sahiptir.

Sebze Üretimi:

Genellikle küçük aile işletmeleri şeklindeki bir yapılanma mevcuttur. Ankara genelinde, Lahana, Marul, Biber, Domates, Bakla, Taze Fasulye, Patlıcan, Ispanak, Nane, Havuç üretilmektedir. Türkiye'deki sebze üretiminin yüzde 3.9'u, baklagil sebzelerin yüzde 1.2'si, meyvesi yenen sebzelerin yüzde 2.5'i, yaprağı yenen sebzelerin yüzde 3.1'i ve soğansız yumru ve kök sebzelerin yüzde 43.6'sı Ankara'da yetiştirilmektedir.

Meyve Üretimi :

Ankara aynı zamanda önemli bir meyve yetiştiren illerimiz arasında yer almaktadır. Ankara'da Armut, Ayva, Elma, Erik, Ceviz, Üzüm, Badem, Zerdali, Kiraz, Şeftali, Çilek, Dut en önemli meyve ürünleri arasında yer almaktadır. Türkiye'de üretilen armudun yüzde 5.6'sı, ayvanın yüzde 4.6'sı, iğdenin yüzde

14.6'sı, zerdalinin yüzde 4.8'i, vişnenin yüzde 10.9'u ve dutun yüzde 8.6'sı Ankara'da üretilmektedir.

Ankara'da bitkisel tarım ürünlerinin ortalama miktarları şöyledir: (2009)

Buğday	1.881.222 ton
Arpa	968.954 ton
Ayçiçeği	25.929 ton
Fiğ (dane)	17.295 ton
Nohut	13.646 ton
Soğan	352.474 ton
Şeker pancarı	428.037 ton

Tarım işletmelerinin durumu

Ankara'da tarım işletmelerinin büyüklüklerine göre durumları şöyledir:

10 Dekara Kadar	4.313
11-20 Dekar arası	4.104
20-50 Dekar arası	10.022
51-100 Dekar arası	11.214
100 Dekardan büyük	18.441

Tarım işletmelerinin yapısı

Tarım ve hayvancılığı bir arada yapan işletme sayısı 50.515 olarak tespit edilmiştir. Bu işletmelerin durumu ise şöyledir:

Yalnız Hayvancılık Yapan işletme sayısı	2.418 Adet (%4.8)
Yalnız Bitkisel Üretim Yapan İşletme Sayısı	13.897 Adet (%27.5)
Hayvansal+Bitkisel Üretim Yapan İş.Say.	34.197 Adet (%67.6)
Su Ürünleri ve Avcılık İşletmeleri	39 Adet (%0.8)

Ankara'da hayvansal tarım

Ankara bitkisel tarımda olduğu gibi hayvansal tarımda da önemli bir yere sahiptir. Türkiye'deki toplam sığır mevcudunun yüzde 2.2'si, koyun mevcudunun yüzde 2'si, keçi mevcudunun yüzde 1.7'si ve kanatlı mevcudunun yüzde 1.6'sı Ankara'da bulunmaktadır. Ancak, Türkiye genelinde yaşanan hayvan varlığının azalması kendinin Ankara'da da hissettirmiştir.

Ankara'nın hayvan varlığı (2009)

Sığır	217.788 Adet
Manda	586 Adet
Koyun	536.245 Adet
Keçi (Tiftik+kıl)	100.649 Adet
Broiler	3.946.791 Adet
Yumurta Tavuğu	2.863.799 Adet
Hindi	16.957 Adet
Arıkovanı	53.474 Adet

Hayvansal Üretimi (2009)

Süt Üretimi	189.966 Ton
Kırmızı Et	8.544 Ton
Yumurta	211.649.000 Adet

Ankara'da "Bu ismi de nereden bulmuşlar" dedirten semt, mahalle, cadde ve sokak adlarının hikayeleri duyanları şaşırtıyor.

"Ankara'nın tarihi semt isimleri ve öyküleri", "Ne demek Ankara; Balgat niye Balgat" ve "Cumhuriyet ve Başkent Ankara" isimli kitaplar ile çeşitli kaynaklardan derlediği bilgilere göre, Ankara'nın farklı semt, mahalle, bulvar, cadde, sokak ve meydan isimlerinin ilginç hikayeleri bulunuyor.

Mamak'a bağlı Saimekadın Mahallesi'nin isminin 1402'de Çubuk Ovası'nda yapılan Ankara Savaşı'nda Osmanlı ordusuna yardım eden bir kadından geldiği biliniyor. Kaynaklarda, Osmanlı askerine yardım eden Saime Kadın'ın isminin oturduğu bölgeyle anılmaya başladığı ifade ediliyor. Bir başka kaynakta ise Hacı Bayram Veli'nin soyundan gelen ve bölgede bahçeleri bulunan "Saime Hatun"un semte adını verdiği belirtiliyor.

Halk arasında anlatılan bir başka öykü ise şöyle:

"Saime kadınla alışverişte bulunan biri aldığı için karşılığını getirip vermiş. Saime kadın eline tutuşturulan bir tomar parayı saymaya başlayınca parayı veren eksiksiz olarak ödemedi bulunduğunu anlatmak üzere, 'sayma kadın, sayma kadın' diye uyarılmış. Böylece kadının adı 'sayma'dan türeyerek Saime olmuş ve bölgenin ismi de böyle anılmaya başlanmış."

Hacı Bayram Veli'nin doğup büyüdüğü yer olarak bilinen Solfasol semtinin gerçek adının zülfazıl (faziletli, erdem sahibi kişi) olduğu çeşitli kaynaklarda yer alıyor.

Ankara'nın gözde mekanlardan Balgat'ın isminin öyküsü ise şöyle:

"Kat/gat" kelimesinin öz Türkçe'de şehir anlamına geldiği ve Balgat'ın "balşehir" olduğu kaynaklarda yer alıyor.

Balgat ismiyle ilgili halk arasındaki yaygın inanış ise şöyle:

"Mustafa Kemal Atatürk'ün yolu bir zamanlar şehrin dışında kalan Balgat köyüne düşer. Köyde soluklandığı evde çay içmek isteyen isteyen Atatürk'e gelen çayda şeker yoktur. Atatürk, 'Şeker yok mu?' diye sorunca oradakiler de Ankara şivesiyle "Şeker yok amma bal var, bal gat Atam, bal gat" der. Atatürk de bunun üzerine bölgenin ismini 'Balgat' koyar."

Cebeci kelimesinin sözlük anlamı, Osmanlı'nın yeniçeri ordusunda silah yapan ve bakımıyla görevlendirilen, savaşta silah ve cephaneyi orduya ulaştıran yaya kapıkulu ocaklarından bir sınıf askerdir. Osmanlı dönemindeki Cebeci kışlalarının bugünkü Cebeci semtinde kurulmasından dolayı bölgenin ismi de buradan geliyor.

Dikmen sözlüklerde koni biçimindeki tepe, dikilerek oluşturulan ağaçlık, dik arazide orman olarak belirtilir. Ankara'nın yüksek tepelerinden biri olan Dikmen'in artık koni biçimli olup olmadığı anlaşılmamaktadır ancak semtin tepe sırtlarında kara çam ormanı bulunmasından dolayı bölgeye bu isim verilmiştir.

Kasalar mevki, meyve ve sebze kasalarının geniş bir arazide depolanmasından dolayı bu adı almıştır.

Eskiden yoğun olarak görülen Rumlara Ayrancı denilmesinden dolayı bu bölgenin isminin Ayrancı olduğu söylenir.

Ankara'nın su ihtiyacının karşılanması amacıyla Hatip Çayı üzerine bent kurulması, bu bölgenin Bentderesi olarak anılmasına neden olmuştur.

Giysi ve çamaşır dikilen iş yeri, terzi bulunan bölgeye Dikimevi denilmiştir.

Başlangıçta 40 hane bulunan semt, Kırkkonaklar adıyla anılmıştır.

Dışkapı semti, Ankara'nın giriş ve çıkış kapısı olarak nitelendirildiği için bu ismi almıştır.

Bugün büyük bir alışveriş merkezi ve metro istasyonunun bulunduğu Akköprü semti, adını Çubuk Çayı, İncesu Deresi ve Hatip Çayı'nın birleştiği noktada 1222'de Selçuklu Komutanı Alaaddin Keykubat tarafından yaptırılmış, 3'ü büyük toplam 7 kemerli köprüden almıştır.

Yapılaşmaya 1980'li yıllarda başlanan Yüzüncü Yıl Mahallesi'ne, 1981'de Atatürk'ün doğumunun 100. yılı kutlamalarında Yüzüncü Yıl adı verilmiştir.

-Günümüze kadar değişen semt isimleri-

Esenboğa kelimesi aslında bir şahıs ismidir. Ankara Savaşı'nda başarı gösteren Timur'un generallerinden İsen Buga'nın (mutlu, kutlu, güzel, iyi ve sağlıklı öküz) ismi zaman içerisinde Esenboğa olarak günümüze gelmiştir.

Evliyalar semti olarak nitelendirilen Bağlum, 1530'da Anadolu vilayetinin Ankara kazasına bağlı bir köy olup Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı 438 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937-1530) isimli eserin 354. sayfasında katip hatası olarak "Yavlum" diye kaydedilmiştir. Ancak daha sonraki yıllarda "Bavlum" olarak değiştirmiştir.

Haymana sözcüğünün anlamı, başıboş hayvanların salındığı çayırılık, halk ağzında ise tembel demektir. Bir de "Haymana beygiri gibi dolaşmak" yani "işsiz, güçsüz dolaşmak" deyimini vardır. Çayıra salınan hayvanlar, ovanın bu adla anılmasına yol açmıştır.

Halk arasında anlatılan öykü ise şöyle: "Mana" ismindeki kızının burada intihar etmesine üzülen Timur Sultanı'nın acı acı "Hey Mana, Hey Mana!" diye bağırması üzerine bölgedekiler artık bu semte "Heymana" derler.

Telsizler bölgesindeki Türk Telekom Kültür Merkezi olarak kullanılan yapılar, 1928'de telsiz istasyonu olarak yapılmış ve 1951'e kadar Ankara Telsiz İrsal İstasyonu olarak hizmet vermiştir. Çok sayıda telsiz direği olmasından dolayı semte Telsizler adını vermiştir.

Gökçeğöl olarak da anılan Mogan Gölü'nün adı söylentiye göre, tarikat önderi anlamına gelen "Mugan"dan gelmiş ve zamanla Mogan'a dönüşmüştür.

Elvankent, adını, Ahi Elvan Hazretleri'nin türbesinden almıştır.

Peçenek mevkisinin adı, Oğuzlar'ın 24 boyundan Gökhan kolu olan

"Beçene"den gelmiştir. Peçenek sözcüğünün kökü olan Beçene kelimesinin sözlük anlamı "çalışkan, gayretli"dir.

Adliye Sarayı'nın olduğu alana geçmişte aputu ayı denilmiştir. Hayvanların otlağı ve çocukların oyun yeri olan aputu ayırının özelliği mahalle kavgalarının burada yapılmasıdır.

-Adını coğrafik özelliklerinden alan mekanlar-

Ankara'nın yüksek yerlerinden Etlik, yapılaşmanın olmadığı dönemlerde çok fazla rüzgar alan semt olmasıyla bilinirdi. Hava akımına maruz kalan bu bölgede kesilen hayvanların etleri burada muhafaza edilmiş ve bölgeye coğrafik koşullarından ötürü Etlik ismi verilmiştir.

velerin sözlük anlamı "2-3 yaşındaki erkek koyun"dur. Ancak "Öveçler" kelimesi, kitaplarda yer alan bilgiye göre, "keklikten ufak, keklik gibi ten, avcılarını peşinden koşturan sevimli kuş" anlamına gelir ve bu kuşların bölgede çoğunlukla bulunmasından dolayı buraya Öveçler denilmiştir.

Dilimize Farsça'dan geçmiş "seyran" sözcüğü "gezinme ve bakıp görme, geçirme" demektir. zm bağlarının da bulunduğu Ankara'nın yüksek kesimi Seyran Bağları, zamanında gezinti yeri ve çevreyi görme imkanı veren bir alan olmasından dolayı "Seyran" ismini almıştır.

Ankara Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesinin arka tarafları olan Topraklık'ın da ilginç bir hikayesi var. İşi olmayan kimseler, bölgeden aldıkları killi toprağı eşeklerle mahallelerde dolaştırarak "bebe toprağı" satarlardı. Tahta beşiklere serilen toprağın bebeği daha iyi uyuttuğu ve geliştirdiği söylenirdi. Bu hikmetli toprak, bölgeye ismini vermiştir.

Önceleri Keltepe olarak anılan Hacettepe, ağaçlandırma çalışmalarının ardından 17. yüzyıl başlarında Hacitepesi Mahallesi olmuş ve ağızlarda "Hacettepe"ye dnşmştir.

Fransızca kökenli bir kelime olan şose'nin anlamı ise "taş kırıkları veya kum kullanılarak yapılan yol" demektir. Eski zamanlarda taşlı ve kıvrımlı yollarının olması nedeniyle bu ismi almıştır.

Tınaztepe'nin sözlük anlamı, dövülerek savrulmaya hazırlanan ekin yığınıdır. Buna bağlı olarak, mahallede ekin yığınlarının bulunmasından dolayı bölge bu adla anılmıştır.

Gaziosmanpaşa semti Kuleli Sokak'ta bulunan ve şimdi Kuloğlu tarafından satın alınan üzüm bağı, eskiden Ermeni bir papaza ait olmasından dolayı bu isimle anılmıştır.

Esra Duman - AA